

DEPREMİN ARDINDAN

DEĞİŞEN DURUM, KANAAATLER VE BEKLENTİLER

(ARAŞTIRMA RAPORU)

DEPREMDEN ÖNCE | DEPREMDEN SONRA
GİDENLER, KALANLAR, DÖNENLER | KİM SORUMLU?
AFET YÖNETİMİ VE KURUMLAR | GÜVEN

DEPREMİN ARDINDAN

DEĞİŞEN DURUM,
KANAATLER VE
BEKLENTİLER

(ARAŞTIRMA RAPORU)

ARAŞTIRMA EKİBİ

MESUT YEĞEN
REHA RUHAVİOĞLU
EMİNE UÇAK
ROJ GİRASUN

03 KÜNYE

04 BULGULAR VE ANALİZ

06 I. DEPREMDEN ÖNCE

YAŞANAN EV | DEPREM BİLGİSİ

07 II. DEPREMDEN SONRA

HASAR | HANEDE ÇALIŞAN SAYISI
EN ÖNEMLİ SORUN | EKONOMİ | BARINMA
MAHREMİYET | HAYATTAN MEMNUNİYET
DUYGULAR | EĞİTİM | SAĞLIK

22 III. GİDENLER,
KALANLAR, DÖNENLER

26 IV. KİM SORUMLU?

İNŞAAT SEKTÖRÜ-MÜTEAHHİTLER
BELEDİYE | HÜKÜMET

29 V. AFET YÖNETİMİ
VE KURUMLAR

HÜKÜMET | KIZILAY
MUHALEFET PARTİLERİ

32 VI. GÜVEN

SANATÇILAR, YABANCILAR, BİLİM İNSANLARI
SİYASİ KURUMLAR | CUMHURBAŞKANI
HÜKÜMET | BELEDİYE | MUHALEFET
PARTİLERİ | İDARİ KURUMLAR | ADALET-
MAHKEMELER | VALİLİK | DİYANET | TSK |
POLİS | MEDYA | GELECEK | DEĞİŞİM

E K İ M 2 0 2 3

Birçok saha araştırmasını başarıyla yürütmüş, sivil toplum ve saha araştırması deneyimi olan bir kadro tarafından 2018 yılında Diyarbakır’da kuruldu. Rawest, Türkiye kamuoyunun ilgi odağında yer alan siyasi araştırmaların yanında dezavantajlı grupların toplumsal hayata ve ekonomiye katılımı ile azınlık grupları hakkında çalışmalar yürüterek, sivil toplum kuruluşları ile ortak projeler yürütür.

Sosyal

Bölgemizin toplumsal yapısını, geçmiş ve gelecek algısını, fikirlerini, yeme-içme alışkanlıklarından okuma-izleme zevklerine kadar gündelik yaşamını merak ediyor ve sosyal araştırmalara nitelik kazandıracak fikirler üretiyoruz.

Siyasal

Bölge kamuoyunun siyasi tercihlerini ölçüyor, değişimleri yakalayarak siyaset aktörlerine kılavuzluk yapıyoruz. Kamuoyunun düşünce ve beklentilerini ortaya çıkarıp genel ve yerel seçimlerde nokta atışı stratejilere odaklanıyoruz.

Kurumsal

İnsanı bir tüketiciden ibaret görmüyoruz. Toplumsal yaşamın, kültürel kimlik ve yaşam tarzlarının inceliklerine odaklanarak gündelik yaşam ile kurumsal politika arasında bağ kuruyor, markaların sosyal sorumluluk organizasyonlarına katkı sağlıyoruz.

KÜNYE

Bu çalışma, 6 Şubat depremlerinden etkilenen Malatya'nın Yeşilyurt, Battalgazi, Doğanşehir ilçeleri, Adıyaman'ın Merkez ve Gölbaşı ilçesinde; Kahramanmaraş'ın Onikişubat, Dulkadiroğlu ve Elbistan ilçesinde; Hatay'ın Antakya, Defne ve Samandağı ilçesinde; Gaziantep'in Nurdağı ve İslahiye ilçelerinde toplam 2000 kişiyle yüz yüze, %95 güven aralığında +/- 2,5 hata payı ile yapıldı. Görüşmelerin %31,5'i Malatya'da, %29,6'sı Kahramanmaraş'ta, %22,9'u Hatay'da, %7,3'ü Gaziantep'te, %8,8'i Adıyaman'da yapıldı. Görüşmelerin yarısına yakın bir kısmı dışarıda (ayaküstü, kahve/kafe), diğerleri ise görüşmecilerin evlerinde, işyerlerinde ya da depremden sonra yerleştikleri çadır ve konteynerlerde yapıldı.

Görüşülenlerin:

%35,3'ü 18-29, %43,7'si 30-49 yaşları arasında, %21'i ise 50 yaş ve üzerinde. Hemen hemen yarısı kadın (%50,9), yarısı erkek (%49,1). %59,5'i evli, %36,4'ü hiç evlenmemiş (bekar), %4,1'i boşanmış ya da vefat etmiş.

Yarısına yakını (%26) 4 ya da 5 (%25,5) kişiden oluşan hanelerde yaşıyor. 3 kişiden oluşan hanelerde yaşayanlar %18,1; 2 kişiden oluşan hanelerde yaşayanlar %11,5; 6 kişiden oluşan hanelerde yaşayanlar %10,3; tek kişiden oluşan hanelerde yaşayanlar %2,7. %80 kadarı 2-5 kişilik hanelerde yaşıyor.

Büyük kısmını tam zamanlı ücretli çalışanlar (%31,5) ve ev hanımları (25,5) oluşturuyor. Öğrenciler %16,2; emekliler %7,8; iş arayan işsizler 5 6; iş aramayan işsizler %4,7 ve kendi hesabına çalışanlar %5,9.

Büyük kısmı (%39) lise altı eğitime sahip. Lise diploması olanlar %28,7; lise üstü eğitim tamamlamış olanlar %16,1. Halen öğrenci olanlar %16,1.

%46,3'ü 10.000-20.000 TL, %37,4'ü 5.000-10.000 TL, %12,6'sı 20.000 TL ve üzeri, %3,7'si ise 5.000 TL ve altı hane gelirin sahip. Görüşülenlerin %29,7'sinin herhangi bir sosyal güvencesi yok. SGK'dan sigortalı olanlar %59,6; yeşil kartlılar %8; özel sigortası olanlar %2,7.

Çalışma kapsamında ayrıca 42 kişiyle nitel araştırma için derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi. Bu görüşmelerden 10'u alanda çalışan STK, siyaset, akademi temsilcilerinden oluştu. Görüşmeler sırasında iki de odak grup görüşmesi yapıldı. Adana, Adıyaman, Hatay, Maraş ve Malatya illerinde yapılan görüşmelerde yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik çeşitlilik gözetildi. Mülakatlarda gündelik hayattaki sorunların yanı sıra depremedelerin duygu durumları, gelecek algıları, kurumlara bakışları, seçim sonuçlarıyla ilgili sorulara da yer verildi.

Depremin yıkıcı olmasında kimin rolü daha büyük sorusuna verilen yanıtlar görüşülenlerin sırasıyla önce müteahhitlerin, ardından belediyelerin, son olarak da hükümetin rolünün daha büyük olduğu kanaatinde olduklarını gösteriyor.

BULGULAR VE ANALİZ

ÖZET

Deprem konusunda ciddi bir bilgisizlik olduğu anlaşıyor. İki seviyeli bir bilgisizlik var. Yaşanılan şehrin deprem bölgesinde olduğunu bilmeyenler ve oturduğu evin depreme dayanıklı olup olmadığını bilmeyenler, bunun üzerine hiç düşünmemiş olanları çok.

Bilgisizlik çok ancak depremde evi hiç hasar almamışlar az. Büyük bir alanda yaşayan çok sayıda kişiyi etkilemiş bir deprem söz konusu olduğundan görüşülenlerin büyük kısmının yaşadığı ev az ya da çok hasar almış.

Görüşmecilerin yarısından fazlası için en önemli problem işsizlik, pahalılık ve zamlar gibi ekonomiyle ilgili olanlar. Türkiye'nin en önemli sorunları nedir sorusuna verilen cevaplar arasında ekonomi, işsizlik ve hayat pahalılığı ilk üç sırada. Bu durum deprem bölgesiyle ülkenin geri kalanı arasındaki gündem ve sorun hiyerarşisinin çok değişmediğini gösteriyor.

Hayattan memnuniyet seviyesi beklenebileceği üzere düşük. Buna mukabil hayattan memnuniyet seviyesinin farklı gruplara göre değişmesi enteresan. Yoksullar, yaşadığı ev çok hasar almış olanlar, kadınlar, yaşlılar, Araplar, Aleviler, CHP ve HDP seçmenlerinde hayattan memnuniyet seviyesi daha düşük. Hayattan memnuniyet seviyesi hem deprem sonrasında yaşananlara hem de siyasi ya da kültürel kimliklere bağlı olarak değişiyor.

Yine beklenebileceği üzere endişe, öfke ve karamsarlık gibi olumsuz duygular hâkim. Farklı gruplarda farklı duygular daha hâkim. Kadınlar erkeklerden daha öfkeli, buna mukabil kadınlar erkeklerden daha az keyifsiz. Yaşlılar gençlerden daha çaresiz hissederken, gençler yaşlılardan daha endişeli. Çok eğitimliler az eğitimlilerden daha karamsar.

Deprem bölgesinde eğitim faaliyeti aksamış. Eğitimdeki aksama seviyesi cinsiyete göre değilse ancak hanenin gelir seviyesi, yaşanılan evin hasar durumu, kültürel kimlik ve depremden sonra yerleşilen yere göre değişiyor.

Sağlık hizmetlerine erişmekte katastrofik bir durum yaşanmamış. Ancak, siyasi ve kültürel kimlik sağlık hizmetlerine erişime dair kanaatleri etkiliyor. Araplar, Aleviler, HDP'liler ve CHP'liler sağlık hizmetlerine erişim konusunda diğer gruptaki görüşmecilerden daha menfi kanaatlere sahipler.

Görüşülenlerin büyük çoğunluğu depremin olduğu şehirde kalmış. Şehir değiştirenlerin büyük kısmı aile, akraba ve arkadaş gibi yakın çevreden kişilerin evinde kalmış. Bu durumu Türkiye’de geleneksel ilişkiler kuvvetine, buna mukabil deprem gibi anlarda kamu gücünün zayıf kaldığına işaret ediyor.

Yıkım önlemezdi kanaatinde olanlar çok az. Görüşmecilerin yüzde yetmişe yakını yeterli önlemler alınmış olsaydı yıkımın daha az olacağına inanıyor. Eğitim ve gelir seviyesi yüksek olanlar, öğrenciler, evleri ağır hasarlı olanlar, Araplar, CHP, HDP ve İYİ Parti seçmenleri arasında yeterli önlem alınsaydı yıkım daha az olabilirdi diyenlerin oranı ortalamadan daha yüksek.

Deprem sonrasında çeşitli kurumlara ve gruplara güvenin değişip değişmediğini anlamak üzere yöneltilen sorulara verilen cevaplar üç önemli noktaya işaret ediyor. 1. Vatandaşların deprem ve afet yönetimiyle doğrudan ilgili olmayan grup ya da çevrelere duyduğu güven çok değişmemiş. 2. Cumhurbaşkanı, Hükümet, Valilik, Polis ve Belediye gibi depremle ve afet yönetimiyle doğrudan ilgili kurumlara duyulan güven belirgin bir biçimde azalmış. 3. Deprem ve Afet Yönetimiyle doğrudan ilgili kurumlara duyulan güven azalması simetrik ya da homojen değil; eğitim, gelir, kültürel kimlik, siyasi eğilim gibi değişkenlere göre büyük farklılıklar gösteriyor.

I. DEPREMDEN ÖNCE

YAŞANAN EV

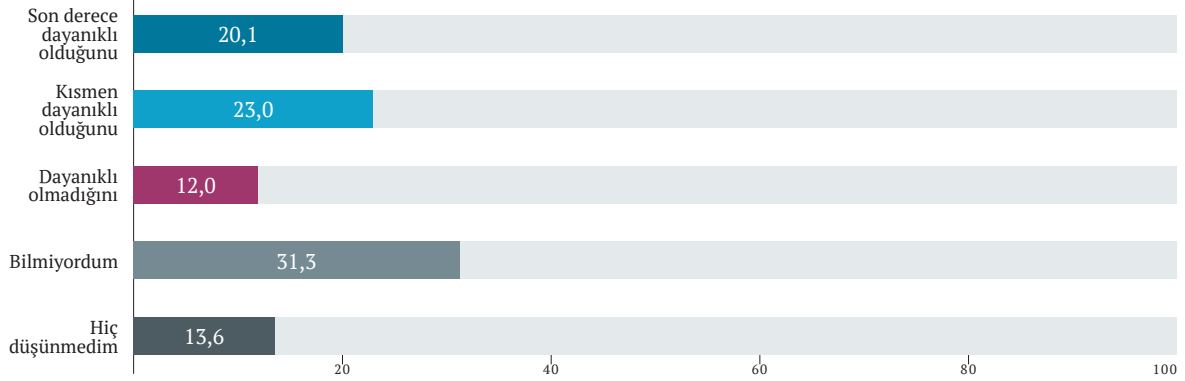
Görüşmecilerin %62,5'inin depremden önce yaşadığı ev apartman dairesiyken, %33,9'u müstakil evde yaşıyormuş. Depremden önce oturduğu evin sahibi olanlar %68,3, oturduğu evde kiracı olanlar %23,9.

DEPREM BİLGİSİ

Yaşadığı şehirde deprem riski olduğunu bilmeyenlerin oranı yüksek. Görüşülenlerin %38'i yaşadığı şehirde deprem riski olduğundan haberdar değil. %32,6'sı deprem riskinden haberdarken, %29'u deprem ise kısmen haberdar.

Görüşülenlerin %12'si yaşadığı evin depreme dayanıklı olmadığını düşünürken, %31,3'ü oturduğu evin depreme dayanıklı olup olmadığını bilmiyor. Oturduğu evin depreme son derece dayanıklı olduğunu düşünenler %20,1, kısmen dayanıklı olduğunu düşünselerse %23. Evinin depreme dayanıklı olup olmadığını hiç düşünmeyenler %13,6.

Şekil 1. Depremden önce, yaşadığınız evin depreme dayanıklılığı konusunda ne düşünüyordunuz?

Bulgular görüşmecilerin büyük kısmının yaşadıkları şehirdeki deprem riski ve yaşadıkları evin deprem dayanıklılığı konusunda bilgisiz ya da yanlış bilgi sahibi olduğunu ya da bu konuda düşünmediğini gösteriyor. Bu durum, 1999 İstanbul Depremi'nden beri deprem konusu Türkiye'nin gündeminde olmasına, Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu bilinmesine ve 6 Şubat Depremi'nin gerçekleştiği yerlerde deprem olabileceği hakkında depremden önce hem çalışmalar hem de duyurular yapılmış olmasına karşın Türkiye'de deprem bilincini güçlendirmekte çok fazla yol alınamadığını gösteriyor.

II. DEPREMDEN SONRA

HASAR

Görüşülenlerin %91,3'ü deprem esnasında görüşmenin yapıldığı şehirde depreme yakalanmış. Depremde oturduğu ev hiç hasar görmeyenler %12,5. Evi yıkılanlar %9,9. Ağır hasarlı olanlar %23,9. Orta hasarlı olanlar %14,5. Az hasarlı olanlar % 39,1.

Deprem esnasında oturan evlerin hasar alma dereceleriyle etnisite ve mezhep gibi kimlik değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki yok. Farklı etnik gruplardan görüşmeciler arasında evi depremde yıkılanların, evi ağır hasarlı olanların ya da evi hasar almayanların oranları benzer.

Tablo 1. Oturduğunuz ev depremde hasar gördü mü? Gördüyse nasıl bir hasar gördü? (Etnisite, %)

	Genel	Türk	Kürt	Arap	Diğer
Oturduğumuz ev yıkıldı	9,9	10,1	8,6	12,0	9,1
Ağır hasarlı	23,9	24,7	21,0	25,3	27,3
Orta hasarlı	14,5	15,6	11,9	12,7	27,3
Az hasarlı	39,1	35,5	46,4	46,2	18,2
Evimizde hasar yok	12,5	14,0	12,2	3,8	18,2
Diğer	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0

Buna mukabil gelir grubu değişkeniyle oturan evin hasar alma durumu arasında bir ilişki olduğu gözleniyor. Görüşülenlerin % 9,9'unun evi depremde yıkılmışken, geliri 5.000 TL'den az olanlarda bu oran %5,5, geliri 20.000 TL üzerinde olanlarla %4,8.

Tablo 2. Oturduğunuz ev depremde hasar gördü mü? (Deprem sonrası gelir, %)

	Genel	0-5.000	5.001-10.000	10.001-20.000	20 bin ve üzeri
Oturduğumuz ev yıkıldı	9,9	5,5	10,0	11,7	4,8
Ağır hasarlı	23,9	47,3	31,9	15,7	23,3
Orta hasarlı	14,5	12,7	11,9	15,8	17,5
Az hasarlı	39,1	27,3	32,6	43,2	47,1
Evimizde hasar yok	12,5	7,3	13,5	13,5	7,4
Diğer	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0

HANEDE ÇALIŞAN SAYISI

Depremden sonra evin geçimine katkı yapan kişi sayısı çok değişmemiş. Görüşülenlerin %2,8'inin hanesinde evin geçimine katkı yapan kişi sayısı artarken, %8,4'ünün hanesinde evin geçimine katkı yapan kişi sayısı azalmış. Görüşmecilerin %88,8'inin hanesinde durum değişmemiş.

HANE GELİRİ

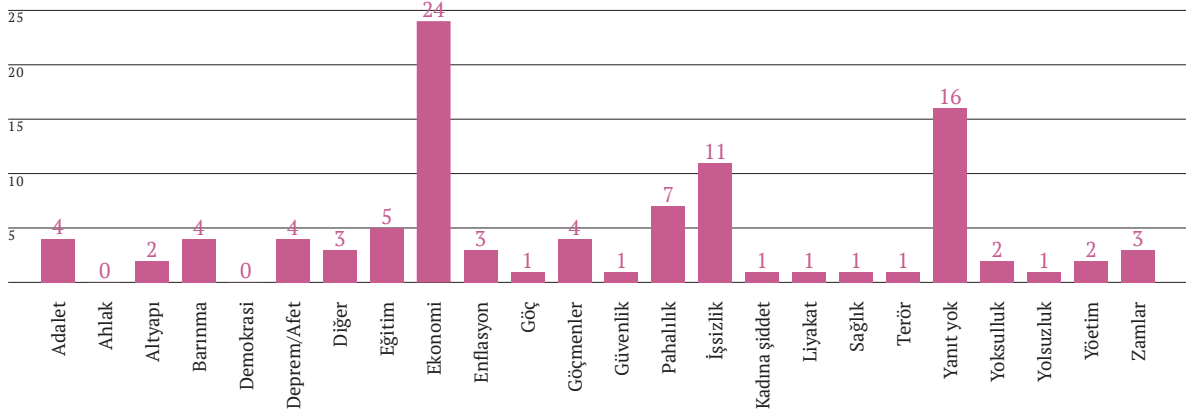
Görüşülenlerin %45'i deprem öncesinde 10.000-20.000 TL, %40,9'u 5.000-10.000 TL, %10,5'i 20.000 TL ve üzeri, %3,5'i ise 5.000 TL ve altı hane gelirine sahipken, 5.000 TL ve altı hane gelirine sahip olanların oranı deprem sonrasında %3,7'ye, 5.000-10.000 TL arasında hane gelirine sahip olanların oranı %37,4'e düşmüş. 10.000-20.000 TL arasında hane gelirine sahip olanların oranı %46,3'e, 20.000 TL ve üzeri hane gelirine sahip olanların oranı ise %12,6'ya çıkmış.

10.000 TL altında hane gelirine sahip olanlarının oranının düşüp, 10.000 TL ve üstü hane gelirine sahip olanların oranının artması, son dönemde gerçekleşen yüksek enflasyondan dolayı ücretlerin ve ticaret gelirlerinin nominal olarak artmasıyla ilgili olsa gerek.

EN ÖNEMLİ SORUN

Görüşmecilerin yarısından fazlası için en önemli problem işsizlik, pahalılık ve zamlar gibi ekonomiyle ilgili olanlar. Eğitim, deprem, barınma, göçmenler ve adalet diğer önemli problemler.

Şekil 2. Sizce şu anda Türkiye'nin en önemli sorunları neler? 3 tane söyler misiniz? (%)

Türkiye'nin en önemli sorunları nedir sorusuna verilen cevaplar arasında ekonomi, işsizlik, hayat pahalılığının ilk üç sırayı alması, buna mukabil depremin kendisinin ancak göçmenler kadar önemli bir sorun olarak görülmesi geçim sıkıntısıyla ilgili problemlerin çok ağırlıklı olduğunu, bu itibarla depremin deprem bölgesiyle ülkenin geri kalanı arasındaki gündem ve sorun hiyerarşisini çok da değiştirmedığını gösteriyor.

EKONOMİ

STK mensupları ve vatandaşlarla yapılan nitel görüşmeler de deprem sonrasının en önemli sorunun ekonomi olduğuna işaret ediyor. Zaten mevcut olan ekonomik zorluklar depremin oluşturduğu yıkımla birlikte daha da zorlayıcı boyuta ulaşmış görünüyor.

“Ekonomik kriz olmasa depremden kaynaklanan krizi atlatmak daha kolay olacak. Alım gücü düşüyor yani. Paranın alım gücü düşüyor bir de deprem bölgesindeyse kira çıkmış on, on beş bin lira. Yalnız kirayla ilgili değil. Genel anlamdaki alım gücü kalmıyor.” (Malatya, Mali müşavir, Erkek, 59.)

Görüşmeler ekonomisinin ticarete dayalı olduğu illerde ekonomik iyileşme için atılacak adımların çok önemli olduğuna işaret ediyor.

“Esas kalıcı etki, ekonomik etki. Malatya tek merkez üzerine kurulu bir şehir. Yani Diyarbakır’ın, işte Suriçi’ni düşünün. O çarşı bölgesi tamamen çöktü ve şu bir tarla gibi bir şey. İki yüz dönümlük bir alan. Bir tarlaya dönüşmüş. Orada iş yeri olan bir sürü insan var. Oradaki iş yerinin kirasından geçinen bir sürü insanlar. İşte ev vermiş kiraya, yani yaşadıklarım benim var. Belki aylık kira gelirlerini bilmem kaç yüz bin, bir milyon olan insan var. Bir anda sıfıra çıkmış e orada bu kira gelir açısından bak. Orada o iş yerinden insanların işletmeleri tamamen çökmüş. Şimdi burada konteynerlerde falan küçük konteyner yani oraya sen hangi işletme bir konteynere sığdıracaksın?” (Malatya, Ev hanımı, Kadın, 58)

BARINMA

Nitel görüşmeler deprem bölgesinde en temel sorunun barınma olduğuna işaret ediyor. Barınmayla ilgili sorunlar diğer sorunları ağırlaştırıyor. Konteyner kentler çadır kentlere göre bir nebze daha yaşanılır bulunsa da altyapı yetersizliği, sıcak hava, mahremiyet, güvenlik gibi konularda sıkıntılar yaşandığı kaydediliyor. Evleri hafif, orta ve ağır hasarlı olan görüşmeciler hasar durumuna dair değerlendirmelerin doğruluğu ve şeffaflığına yönelik şüphelerini dile getiriyor. Ev kiralalarının yükselmesi barınma konusundaki diğer bir zorluk olarak dile getiriliyor. Barınma sorununun çözümü için yeni evlerin teslimi konusunda da ümitler oldukça düşük. Enkaz kaldırma çalışmalarının yavaşlığı, yaşam alanlarının yeniden kurulması ve evlerin teslim edilmesine yönelik şüphelerin artmasına neden oluyor.

“Barınmayla ilgili sorun çok büyük Adıyaman’da. Önce Türkiye’de şu anda en pahalı kiralalar Adıyaman bizim mahallede on bin liraya. Gariban mahallesi. En fakir mahallede on bin lira. Yirmi bine kadar Adıyamanlılar kiralalar şu anda.” (Adıyaman, İnşaat işçisi, Erkek, 55)

“ Bizim ev depremin üçüncü günü sistemde yıkım olarak gözükiyordu hak sahipliği diye bir şey var biliyorsunuz başvuru yaptım. Daha hala değerlendirme aşamasında diyor mesela. Benim evimin yıkık olduğunu sen zaten benden evvel söylüyorsun ama niye bu kadar sürede daha değerlendiriliyor diye bir ifade kullanıyorsun, demek ki kamusal alanda hizmet yavaş gidiyor.” (Maraş, Memur, Erkek, 50)

MAHREMİYET

Barınmayla beraber mahremiyet de büyük bir sorun olarak ortaya çıkıyor. Nitel görüşmeler çadırlarda ve konteynerlerde kalanların büyük bir mahremiyet sorunu yaşadıklarını gösteriyor.

“ Çadırda en çok banyo konusunda sıkıntı yaşıyoruz. Fermuarı kapatıp içeride duş almak zorundayız çünkü duş alacak yerimiz yok. Her yer ıslanıyor. Mikrop kapmaktan korkuyoruz acayip kötü bir durum var. Konteyner en azından hijyen açısından daha iyi.” (Hatay, Öğrenci, Kadın, 21)

“ ... Sürekli birileri geliyor işte bir şey sormak için ya da işte konteyner görevlilerinden bahsediyorum, işleri bu. Yapmaları gerek tabii ki. Bizim için yapıyorlar zaten ama sürekli birileri geldiği için sen evde çok rahat olamıyorsun. Kapını pencereni açıp duramıyorsun. Yani evdeki o rahatlığı çok özliyoruz. Evde zile basarlardı ve sen hazırlanıp kapına giderdin ama burada öyle değil. Direkt kapı açık, herkese açık zaten. O yüzden mahremiyetle ilgili çok sıkıntı yaşıyoruz.” (Maraş, Öğretmen, Kadın, 24)

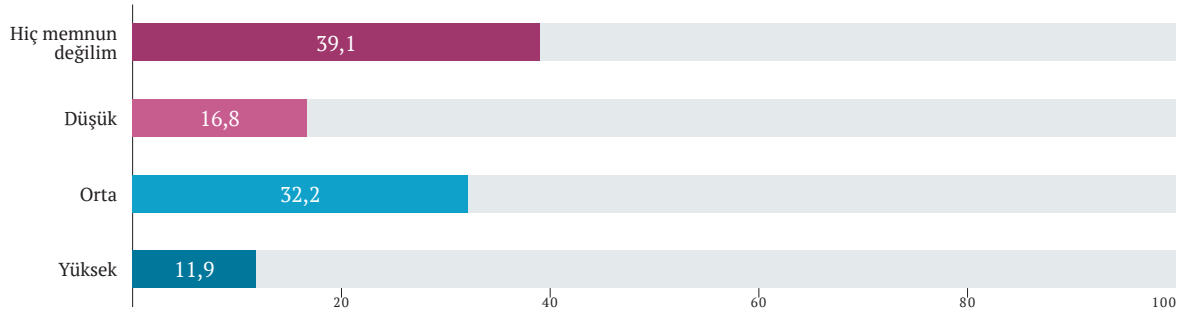
“ Mahremiyet kalmadı zaten şu an. Hiç kimsede kalmadı. Çünkü çadırlar dip dibe. Şu an oturduğumuz prefabrik evde bile ben yan komşunun ne konuştuğunu duyabiliyorum. O yüzden mahremiyet bu depremde tamamen bitti. Yani eş arasındaki özellikle ya da aile arasındaki sınırlar hiçbir şey kalmadı yani.” (Adıyaman, Öğretmen, Kadın, 25)

HAYATTAN MEMNUNİYET

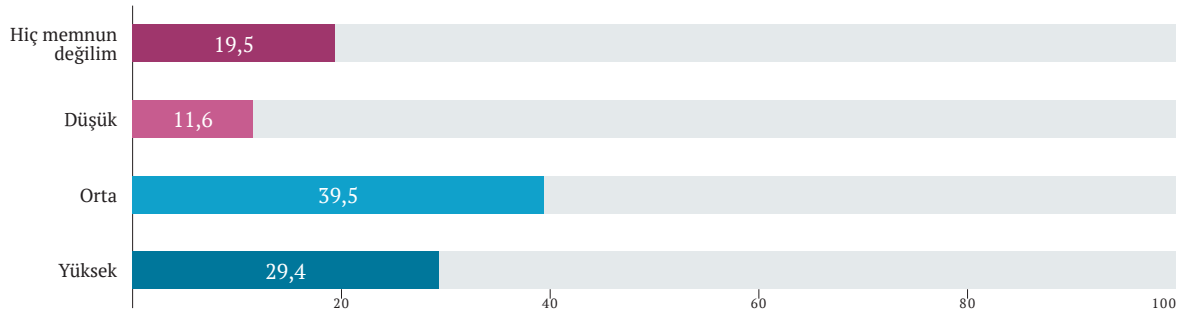
Beklenebileceği üzere, hayattan memnuniyet derecesi deprem sonrasında çok azalmış. Çok memnun olanların oranı %29,4'ten %11,9'a, orta düzeyde memnun olanların oranı %39,5'tan %32,2'ye düşerken, az memnun olanların oranı %11,6'dan %16,8'e, hiç memnun olmayanların oranı ise %19,5'ten %39,1'e yükselmiş.

Şekil 3. Şu anda hayattan memnuniyet derecesi (%)

Şekil 4. Depremden Önce Hayattan Memnuniyet Derecesi (%)

Deprem sonrasında hayatından hiç memnun olmayanların oranı erkeklere kıyasla kadınlarda, 30 yaş altındakilere kıyasla 50 yaş üstündekilerde daha yüksek. Kadınların %44,2'si, erkeklerinse %33,7'si hayatından hiç memnun değil. Keza, 50 yaş üstündekilerin %43,5'i hayatından hiç memnun değilken, 30 yaş altındakilerde bu oran %37,6.

Benzer bir biçimde, hayatından hiç memnun olmayanların oranı yüksek gelire sahip olanlara kıyasla, düşük gelirli olanlarda; evi depremde hasar görmemiş ya da az hasar görmüş olanlara kıyasla evi yıkılanlarda ya da çok hasar alanlarda; Türklere ve Kürtlere kıyasla Araplarda; Hanefilere (Sünnilere) kıyasla Alevilerde; AK Parti seçmenlerine kıyasla CHP ve HDP seçmenlerinde daha yüksek.

Hayatından hiç memnun olmayanların oranı ayda 20.000 TL ve üstünde gelire sahip olanlarda %38, geliri 5.000 TL'den az olanlarda %62,3; evi depremde hasar görmemişlerde %30,9 ve az hasar görmüş olanlarda %29,1 depremde evi yıkılanlarda %51 ve çok hasar alanlarda %52; Türklere %38,2, Kürtlerde %32,9, Araplarda %58,2; Hanefilerde %34,3, Alevilerde %59,8; AK Parti seçmenlerine %29,4, CHP seçmenlerinde %53,6 ve HDP seçmenlerinde %63,6.

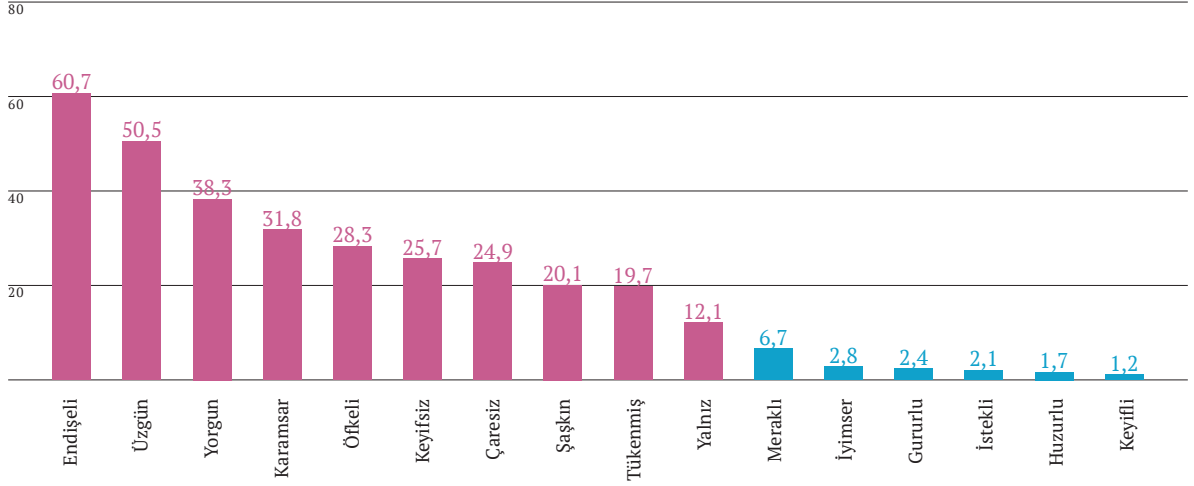
Bulgular kadın, yaşlı, yoksul, Arap, Alevi olmanın ve yaşanan evin yıkılmış ya da ağır hasar almış olmasının hayattan memnuniyet derecesini azalttığını gösteriyor. Objektif olarak yoksul ve evi çok hasar almış olmak, psikolojik ve fiziksel olarak kadın ve yaşlı olmak, kimlik itibarıyla da Arap, Alevi ve CHP ve HDP seçmeni olmanın hayattan memnuniyet derecesini azalttığını gösteriyor. Bu dağılım hayattan duyulan memnuniyet derecesinin bir kısmıyla deprem sonrasında yaşananlara, bir kısmıyla ise deprem öncesi gelen siyasi ya da kültürel kimliklere bağlı olarak değiştiğini gösteriyor.

DUYGULAR

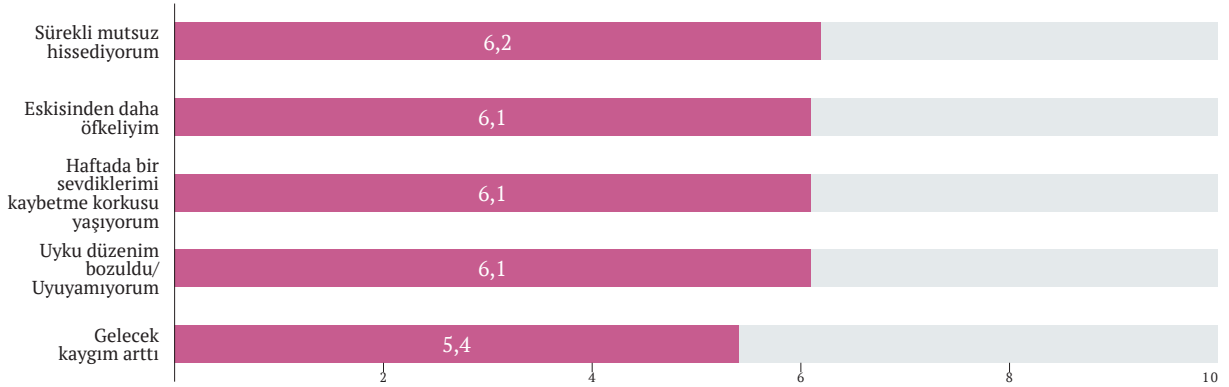
“Depremden sonra en yoğun yaşadığınız duygular nedir” sorusuna verilen cevaplar endişe duygusunun üzüntünün önüne geçtiğini gösteriyor. Muhtemelen depremin hemen sonrasındaki hâkim duygu üzüntüyken, geçen zaman endişe duygusunun üzüntünün önüne geçmesine sebep olmuş. Geleceğe dair kaygılar endişe duygusunu büyütüyor olsa gerek. Geleceğe duyulan güvensizlik karamsarlık duygusunu da büyütmüş görünüyor. Endişeliyim diyenler %60,7, üzgünüm diyenler %50,5, karamsarım diyenler %31,8.

Görüşmecilerin endişe ve üzüntü duygularından sonra en çok kapıldığı duygu ise yorgunluk. Görüşmecilerin %38,3’ü kendisini yorgun hissediyor. Keza, görüşmecilerin %28,3’ü öfkeli, %25,7’si, keyifsiz %24,9’u da çaresiz hissettiğini belirtmiş. Buna mukabil görüşmecilerin sadece %2,8’i istekli, %2,8’i iyimser ve %1,7’si de huzurlu hissediyor.

Şekil 5. Depremden sonra en yoğun yaşadığınız üç duygu neydi? (%)

Şekil 6. Aşağıdaki ifadelerle ne derecede katılıyorsunuz? 1 ile 10 arasında puanlar mısınız?

Yaşanan yıkımın büyüklüğü ve afet sonrasında idarenin yetersizliğini hesaba katınca görüşmecilerdeki hâkim duyguların olumsuz duygular olmasında ve iyimserlik, huzur ve isteklilik gibi duygu ve hallerin çok azalmasında şaşırtıcı bir taraf yok. Ancak fark-

lı grupların belli bazı duygu durumlarına kapılma seviyelerinin farklı olması önemli görünüyor. Örneğin, öfkeli olma hali açısından erkekler ve kadınlar arasında anlamlı sayılacak bir fark var. Erkeklerin %25,1'i, kadınlarınsa %31,5'i öfkeli. Buna mukabil erkeklerin %29,8'i keyifsizken kadınların %21,3'ü keyifsiz. Benzer biçimde gençler yaşlılardan daha endişeli görünüyor. 18-29 yaş arasındakilerin %68,1'i endişeli olduğunu söylerken, 50 yaş üstündekilerde endişeli olduğunu söyleyenlerin oranı %55,6. Buna mukabil çaresiz hissetme konusunda tersi bir durum var. 50 yaş üstündekilerde çaresizlik duygusu daha yoğun. 18-29 yaş arasındakilerin %21'i kendilerini çaresiz hissederken, 50 yaş üstündekilerde çaresiz hissediyorum diyenler %29,2.

Eğitim seviyesi de duygu durumunu etkilemiş görünüyor. Lise altı eğitime sahip olanlar eğitim durumu lise üstü olanlara kıyasla daha az endişeli ve daha az karamsar. İlk grupta endişeliyim diyenler %53,7 iken, ikinci grupta endişeliyim diyenler %73,6. Keza, lise altı eğitime sahip olanların %30,1'i karamsarken, eğitim durumu lise üstü olanların %39,3'ü karamsar.

Cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir seviyesi gibi değişkenlere bağlı olarak duygu durumu değişirken, kimlik ve siyasi tercih değişkenlerinin duygu durumunda anlamlı bir farka yol açmadığı anlaşıyor.

Niteliksel görüşmeler duygu durumunu kavramakta daha işlevsel. Görüşmeciler nitel görüşmelerde içinde bulundukları ruh halini daha etkili biçimde aktarabiliyor. Nitel görüşmelerde en canlı aktarılan duygular depremin yarattığı kayıpların yol açtığı travmalarla ilgili. Pek çok görüşmeci enkazın ve ölümlerin sebep olduğu travma hakkında konuşmak istiyor.

“ ... Ben buradaki insanların çoğunda şu cümleyi duyuyorum ki kendim de kurdum. Ölen kurtuldu herkes bunu söylüyor. Ölen kurtuldu. Dert bize kaldı yani. Herkes bunu söylüyor. Yani psikoloji artık psikolojimiz oraya doğru gidiyor ya ölüme kaçmaya başlıyoruz. Ölümlü bir güzellik olarak görmeyi, bir kurtuluş olarak görmeye oysa hayattayız, yaşıyoruz dediğim gibi. Salih amellerimizi daha da arttırabilecek bir fırsat bulmuşuz ama işte hayat telaşından, işte maddi zorluklardan insan bunu düşünemiyor ki zorlaşıyor her şey yani.” (Maraş, Öğretmen, Kadın, 24)

“ Benim biraz koku hafızam çok iyi. Bu çok basit bir şey olacak belki ama ben o betonun kokusunu ilk başta unutmak istiyorum ne zaman herhangi bir yerde bir şu an toprak kokusu alsan benim elim, ayağım dökülüyor. Ben o beton kokusunu gerçekten unutmak istiyorum onun dışında da çaresizlik duygusunu unutmayı çok istiyorum. Yani duyduğum sesler, gördüğüm manzaralar o çaresizlik kalışı o duyguyu unutmayı çok istiyorum. Yani belki eve geçeriz belki geçmeyiz. Burada şu an böyle devam ediyoruz. Bir şekilde yaşıyoruz ama bu duygudan bir an önce kurtulmak istiyorum yani.” (Kahramanmaraş, Öğretmen, Kadın, 24)

“ Bu sokaklardan geçiyoruz. O bağırma seslerini, enkaz içinde bağırma seslerini unutmak isterdim o ceset torbalarının oradan çıkma anını unutmak isterdim.” (Adıyaman, İşçi, Erkek, 25)

“ Yani o deprem anında evden çıkıp tüm binaların arasında böyle o zombi filmi gibi. Herkesin kanları içinde cama vurup yardım istemesini. Sadece o saniyeyi unutsan bile atlatacak gibi geliyor zaten insana ama o sahne gitmiyor. Yani yüzlerini unutamıyorsunuz. O an dursanız yardım edemeyeceksiniz duramıyorsunuz ama giderken de ağırına gidiyor işte.” (Adıyaman, Öğretmen, Kadın, 25)

Görüşmeler sırasında olumsuz duygulara sıklıkla yer veriliyor. Günlük yaşam rutininin güvenli alanda gerçekleşmiyor olması olumsuz duyguların ortaya çıkışında en önemli etkenlerden birisi. Maddi ve manevi kayıpların hatırlanmasında kaldırılmayan enkazın etkisi büyük. Enkaz kaldırma çalışmalarının yavaş ilerliyor olması da geleceğe dair algıyı olumsuz etkiliyor.

Sık dışa vurulan duygulardan birisi de belirsizlik. Depremzedeler gelecekle ilgili konulardan söz açıldığında bu kavramı sıklıkla kullanıyorlar. Aynı şekilde gündelik hayattaki temel ihtiyaçlardan yasal süreçlere kadar bilgilenme eksikliği için de bu kavramı kullanıyorlar. Bölgede yerinde dönüşüm, hak sahipliği, içme suyu, eğitimdeki gelişmeler kısacası hayati her konuda büyük bir bilgilenme eksikliği var. Bu durum depremin travmatik boyutunu ağırlaştırıyor. Belirsizlik, geleceği öngörememek fiziki engeller kadar önemli olabiliyor normalleşme için.

“ Hepimiz farkındayız. Kaybettiklerimizin hiçbirini geri getiremeyiz. Biz de getiremeyiz, devlet de getiremez. Ama bundan sonra insanların kaybettiklerini (kiminin evi, kiminin aracı, kiminin işi işte kiminin sermayesi, kiminin iş yeri) bunlarla ilgili bir belirsizlik var. Adam esnaf, bütün sermayesini, iş yerini kaybetmiş ve bununla ilgili herhangi bir düzenleme yok. Bununla ilgili herhangi bir çalışma yok. Yani o insana ‘Tamam kardeşim sen burada kayıtlı bir esnafsın. Biz senle ilgili şöyle bir çalışma düşünüyoruz. İcini ferah tut. Şunları yaptıktan kısmen de olsa bu iş yerini açmaya teşvik edecek ya da çalıştırılacak bir ortam sağlayacağız.’ Bunu siz evini kaybeden biri için de yapabilirsiniz. Ama maalesef süreçle ilgili hala belirsizlikler devam ediyor. Yani net bir çalışma ve açıklama yok. Bu da insanların normalleşmesini daha zorlaştırıyor. (Adıyaman, Siyasetçi, 51 Erkek)

Görüşmecilerin pek çoğu güçlü biçimde olumsuz duygulara kapılmış olmasına karşın pek azı psikososyal destek alabilmiş görünüyor. Kaybı olan görüşmeciler dahi destek alamamış. Bazı görüşmeciler kültürel kodlar ve ekiplerin daha çok toplu görüşme yapmaları sebebiyle psikososyal destek için istekli olunmadığını kaydediyorlar.

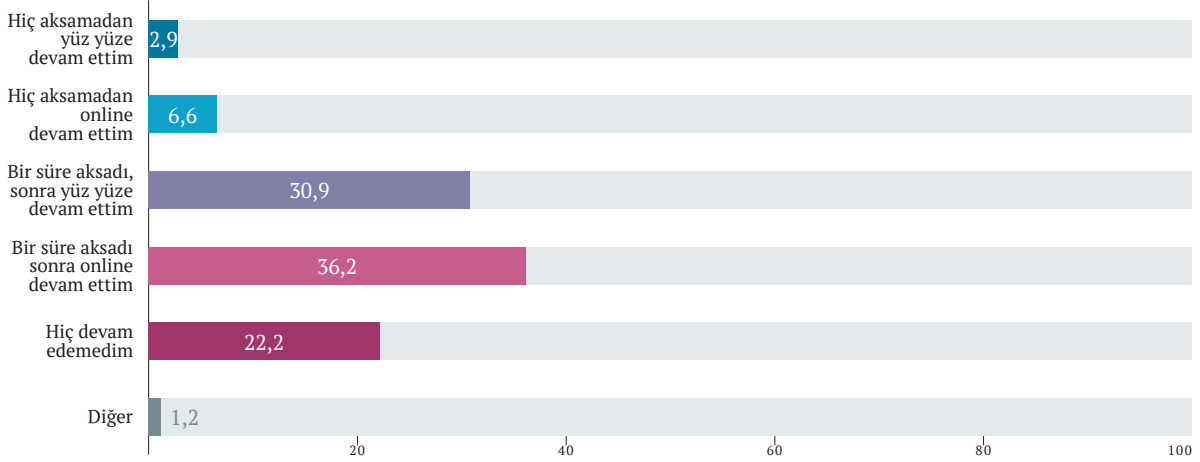
“Psikolojik destek diye bir şey görmedik hiçbir şey görmedik, onun dışında yani bu süreçte şunu bir kez daha gördüm. Türkiye’de yaşıyorsan ne kadar çevren varsa o kadar güçlüsün. Yani devletin burada yanımızda olduğunu söylemek gerekiyorsa ben görmedim.” (Maraş, İş insanı, Erkek, 45)

“Konuşmak çok rahatlatıyor. Destek almadan önce daha çok kendi içimizde sutyuyoruz. Kimse aile içinde kimse kimseye de bir şey hatırlatmak istemiyor daha çok içimize atıyorduk ama destek almaya başlayınca konuştukça rahatladığımı fark ettim. Anlatmak farklı bir bakış açısı, bir umut ışığı, bir umut kaynağı. Umut edebileceğim bir cümle duymak birinden çok iyi geliyor, benim için daha olumlu. Kendimi toparlayabiliyorum yani.” (Maraş, Öğretmen, Kadın, 24)

EĞİTİM

Depremden sonra eğitim beklenebileceği üzere aksamış. Öğrencilerin %22,2’si eğitime hiç devam edemezken, %2,6 hiç aksamadan yüz yüze, %6,6 hiç aksamadan online eğitime devam edebilmiş. %30,9 bir süre sonra yüz yüze, %36,2 ise bir süre sonra online devam etmiş.

Şekil 7. Depremden sonra eğitiminize devam edebildiniz mi? (Öğrencilere, %)

Bulgular eğitime aksamadan ya da diğer formlarda devam etme oranlarında cinsiyete dayalı bir farklılaşmanın olmadığını gösteriyor. Buna mukabil eğitime devam edebilmeyle hanenin gelir seviyesi, yaşanan evin hasar durumu, kültürel kimlik (etnisite & mezhep), depremden sonra yerleşilen yer değişkenleri arasında bir ilişki olduğu anlaşıyor.

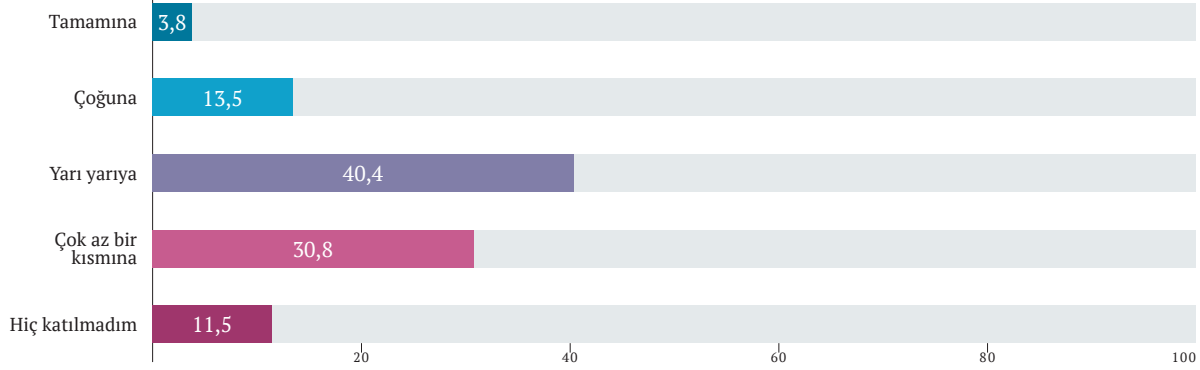
Eğitimine hiç aksamadan yüz yüze devam eden öğrencilerin oranı ortalama %2,9 iken, bu oran geliri 5.000 TL’den az olan hanelerdeki öğrencilerde %12,5. Bu durum hane geliri 5.000 TL’den az olanların yaşadığı mahallerde okulların depremde daha çok zarar görmüş olmasıyla ilgili olabileceği gibi bu hanelerin şehir değiştirme oranının daha yüksek olmasıyla da ilgili olabilir.

Tersinden bakıldığında, eğitime hiç devam edemeyenlerin oranı ortalama %22,2 iken, evleri depremde yıkılanlar arasında bu oran %41,7, Kürtlerde %37,9 ve çadırlarda yaşayanlarda %44,4. Rakamlar bu üç grupta eğitimin daha sert biçimlerde aksadığını gösteriyor.

Online derslere hiç katılamama, az bir kısmına, yarısına katılabilme oranları da yüksek: Sırasıyla %11,5, %30,8, %40,4.

Şekil 8. Online derslere katılabildiniz mi? (Öğrencilere, %)

Hane gelirinin online derslere katılabilme durumunu da etkilediği anlaşıyor.

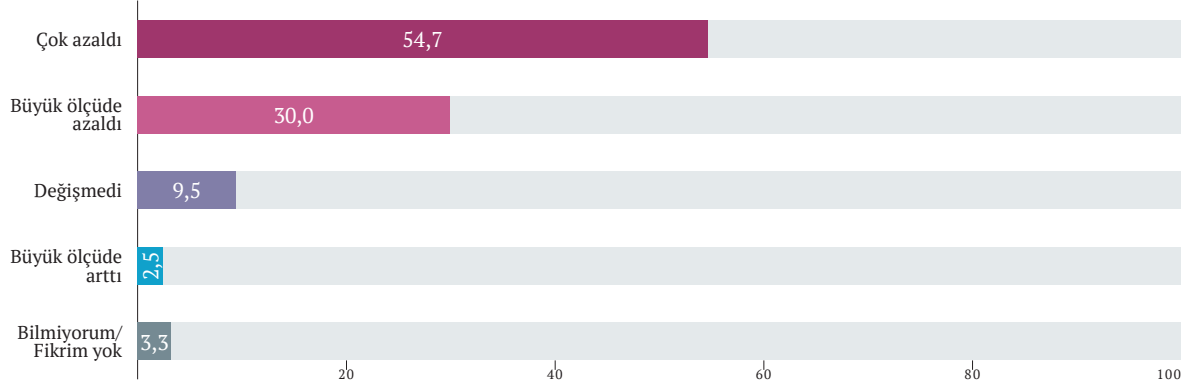
Tablo 3. Online derslere katılabildiniz mi? (Deprem sonrası gelir, %)

	Genel	0-5.000	5.001-10.000	10.001-20.000	20 bin ve üzeri
Tamamına	3,8	0,0	5,3	2,1	6,3
Çoğuna	13,5	0,0	21,1	8,5	12,5
Yarı yarıya	40,4	33,3	31,6	44,7	50,0
Çok az bir kısmına	30,8	33,3	26,3	40,4	12,5
Hiç katılamadım	11,5	33,3	15,8	4,3	18,8

Online eğitimin tamamına ve çoğuna katılma oranları tüm öğrencilerde sırasıyla %3,8 ve %13,5. Buna mukabil aylık geliri 5.000 TL'nin altında olan hanelerde yaşayan öğrenciler arasında online eğitimin tamamına ya da çoğuna katılan yok. Buna mukabil online eğitime hiç katılamayanların oranı % 11,5 iken aylık geliri 5.000 TL'nin altında olan hanelerde yaşayan öğrencilerin üçte biri online eğitime hiç katılamamış.

Bulgular öğrencilerin depremden sonra eğitimin aksadığı kanaatinde olduğunu gösteriyor. Öğrencilerin sadece % 9,5'i "eğitimden alınan verim değişmedi" kanaatindeyken, "eğitimden alınan verim azaldı" ya da "çok azaldı" diyenlerin toplamı %84,7.

Şekil 9. Depremden sonra eğitimden aldığınız verim nasıl değişti? (%)

Veriler gelir durumunun ve yaşanan yerin eğitimden alınan verimi ya da bu verime dair kanaati etkilediğini gösteriyor. Tüm öğrencilerin %54,7'si "eğitimden aldığım verim çok azaldı" derken, aylık geliri 5.000 TL'den az olan hanelerde yaşayan öğrencilerin %75'i, çadırda kalanların %66,7'si, konteynerde kalanlarınsa %60,7'si eğitimden aldığı verimin çok azaldığı kanaatinde.

Nitel görüşmeler de eğitim alanında büyük sıkıntılar yaşandığına işaret ediyor. Burada da görüşmeciler eğitimde büyük kayıp yaşandığını belirtiyor. Bu yıl da özellikle konteyner kentlerde eğitimin nasıl olacağıyla ilgili endişeler var. İlkokula başlayacak çocuklar için sürecin nasıl işleyeceği merak konusu. Takviye eğitimlerin yapılması, okulların sadece eğitim için değil çocukların iyi hali açısından önemli olduğu, bu yönde düzenlemelerin gerekliliği dile getirilen konular arasında. Pandemiyle birlikte ortaya çıkan eğitim eşitsizliğinin depremle katlandığı ve bunun olumsuz etkilerinin kalıcı olacağı dile getiriliyor.

“Pandemide de eğitim açısından çok eşitsizlik oldu şimdi depremle birlikte bu eşitsizlik misliyle yaşandı. Hatay'da deprem olduğu ilk günden itibaren çocukların eğitim hayatı tamamen bitti sayılır. Şu an bile bütün okullar yıkık. Eylülde eğitim ve öğretime nasıl başlanacak bilmiyoruz. Büyük bir belirsizlik var. Konteyner kentlerde okullar açılacak ya da sağlam kalan okullar açılacak deniyor. Ancak sağlam kalan okulların etrafında insan kalmadı, çocuklar oraya nasıl gidecek? Mesela bir okul düşünün, sağlam kalmış. Ama etrafında hiçbir bina kalmamış. En yakın aile bir kilometre iki kilometre öteden çocuğunu oraya göndermek zorunda kalacak yıkıntıların içerisinde. Güvenlik sıkıntısının olduğu bir yerden başka bir yere gidecek ve bu çocuklar en iyi ihtimalle tozun toprağın içerisinde okuyacaklar ve yine en iyi ihtimalle belki elli kişilik sınıflarda okuyacaklar. Konteyner kentlerde açılacak sınıflar için de benzer şeyi söyleyebilirim.” (Hatay, STK Temsilcisi, Erkek, 45)

“Pandemiyle birlikte düşünmek lazım. Bu bölgede çocuklar son üç yılda ciddi dezavantaj yaşadı. Yani kayıp bir nesil mi diyelim? Kayıp bir kuşak mı diyelim? Bunu yaşayacak. Bunun bir bedeli olacak ileride Türkiye'ye ama bunun ne ka-

dar ölçülebilir olur onu tahmin etmek zor. Depremle birlikte yurtlar için bütün ülkede üniversiteleri online yapmaları da kötü oldu. Kapatılması yanlış oldu, gençleri iyice okullardan kopardı. Bu kesinlikle iz bırakacak çünkü bir kere çok ciddi fırsat eşitsizliğine yol açıyor. Yani imkanları olanlar, işte evinde internet olanlar bir kere daha avantajlı hale geliyorlar bir anda. Ya da ekonomik durumu iyi olanlar özel derslerle bir anda daha avantajlı hale geliyorlar bütün bunlarla değerlendirildiğinde bu son birkaç yılın Türkiye'deki nesiller üzerinde ciddi bir maliyeti olacak gibi duruyor.” (Malatya, Akademisyen, 54, Erkek)

Fiziksel ve teknolojik engeller nedeniyle online eğitime erişimde sıkıntı yaşanmış görünüyor. Pandemi sürecinin de etkisiyle okulla bağın kurulamaması, teknolojik yetersizlikler eğitimde yaşanan kayıpları artırmış.

“Online eğitim yanlıştı çocukları okuldan alarak, daha travmatik aile ortamlarına saldı. Yani özellikle deprem bölgesinde, çocuklar en azından okula gidip arkadaşlarıyla, akranlarıyla, öğretmenleriyle farklı durum ve duyguların içerisinde olabiliyorlardı. Ama ne yaptılar? Evlere bunlar hep kolayı ilk zaten ele-dikleri hep eğitim oluyor çok kolaylarına geliyor çünkü. Asla desteklemiyorum. Doğru da bulmuyorum. Yani çocuklar akranlarıyla bu süreci daha psikolojik olarak daha iyi atlatabilirlerdi. Öğretmenler aynı şekilde. Herkese iyi gelebilirdi ama harcanıyor işte ilk eğitim her zaman.” (Adana, Ev hanımı, Kadın, 30)

“Okula başladı. Kovid başladı. Tabletten eğitim alıyorlardı. Eğitim birinci sınıfta öyle heba oldu. Sonra ikinci sınıfta çocuk toparlanmaya başladı. Üçe geçti işte özel matematik hocasıdır, işte okuma, yazmayı, anlatma hocası ayrı ayrı çocuk bu sefer tam kavradı. On beş tatilin sonunda da deprem oldu zaten. Olunca şu anda çocuk sil baştan olduk yani. Çocuğumuzun psikolojisi de altüst oldu.” (Adıyaman, Esnaf, Erkek, 38)

Liseye ve üniversiteye geçiş için sınava hazırlanan öğrencilerin sınav başarıları hakkında endişe duyuluyor.

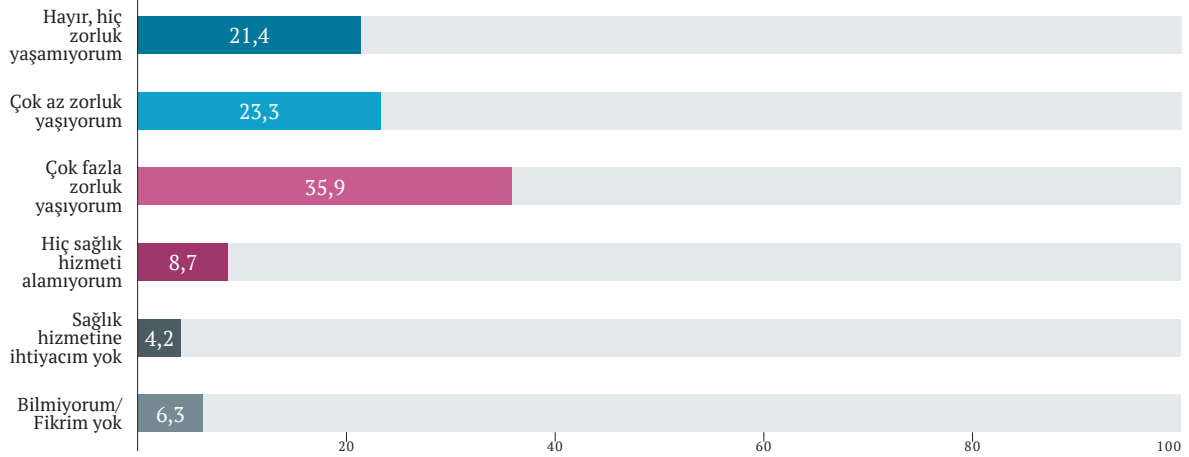
“Bu nasıl giderilebilir yani nasıl giderilebilecek zamanı nasıl dolduracak ki? Çocuklarım eğitim için yani bir dershaneye gitmesi lazım. Özel bir eğitim alması lazım. Ona da yani komşularıma bakıyorum. Onların çocukları var öyle bir imkanları yoktur yani. O bir kaybolmuş zaman gibi oldu çocukların eğitimi. Telafisi belki dersane ortamı olabilir veya ek ders olabilir yaz okulu olabilir. Yoksa ki başka türlü nasıl olacak. Çocuklar komşumun çocuğu var. Üniversiteye hazırlanacak seneye. Yani üzüliyorum. Eksik kaldı her şeyim diye.” (Malatya, Çiftçi, Kadın, 58)

Eğitimde yaşanan eksikliğin telafi edilemeyeceği yönünde düşünceler oldukça yaygın. Ek ders, özel eğitim gibi seçenekler sıkça duyuluyor fakat ekonomik imkanlar burada da büyük bir engel. Eksiklerin giderilmesine yönelik endişelerin yanı sıra ekonomik zorluklar nedeniyle okuldan kopmalar ve çocuk işçiliğinin de tetiklendiği belirtiliyor.

SAĞLIK

Bulgular sağlık hizmetlerine erişimde depreme bağlı olarak katastrofik bir durumun oluşmadığını, görüşmecilerin yarısına yakınının sağlık hizmetlerine erişebildiğini gösteriyor. Görüşmecilerin %21,4'ü sağlık hizmetlerine erişimde hiç zorluk yaşamadığını, %23,3'ü çok az zorluk yaşadığını, %35,9'u çok fazla zorluk yaşadığını belirtirken, hiç hizmet almadığını bildirenlerin oranı %8,7.

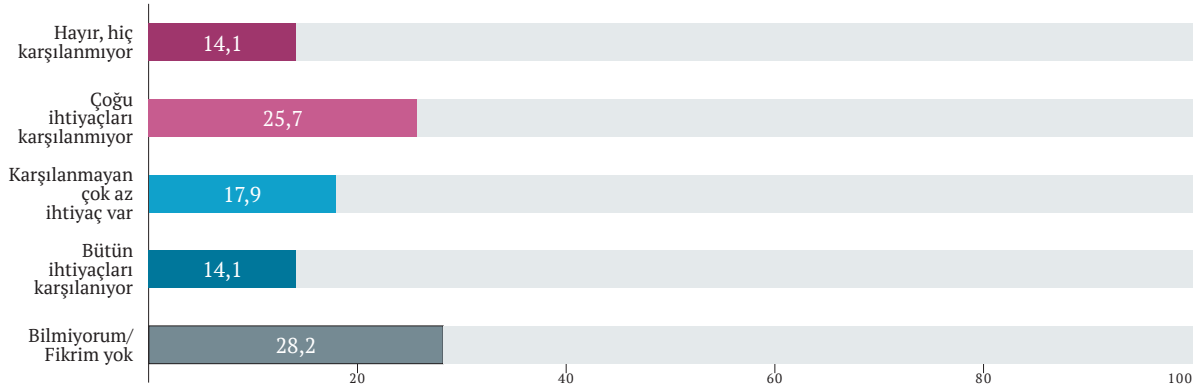
Şekil 10. Şu anda sağlık hizmetlerinde erişimde herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz? (%)

Sağlık hizmetlerine erişmekte katastrofik bir durum yaşanmış olmamakla beraber siyasi ve kültürel kimliğin sağlık hizmetlerine erişimi, daha büyük ihtimalle bu erişime dair kanaatleri etkilediğini gösteriyor. Görüşmecilerin % 21,4'ü sağlık hizmetlerine erişimde hiç zorluk yaşamadığını bildirirken, bu oran Araplarda %5,7, Alevilerde %6,6, HDP'lilerde %11,4, CHP'lilerde ise %14,5. Veriler, HDP'li, CHP'li, Arap ve Alevi olmanın sağlık hizmetlerine erişimi, çok daha büyük ihtimalle sağlık hizmetlerine erişime dair kanaati etkilediğini gösteriyor.

Yaşlı ve engellilerin özel sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin soruya verilen yanıtlar biraz daha farklı bir duruma işaret ediyor. Görüşmecilerin %40 kadarı yaşlıların ihtiyaçlarının hiçbirinin ya da çoğunun karşılanmadığı, %30 kadarıysa yaşlıların ihtiyacının hepsinin ya da çoğunun karşılandığı kanaatinde.

Şekil 11. Yaşlı ve engellilerin özel sağlık ihtiyaçları karşılanıyor mu? (%)

Siyasi ve kültürel kimlik sağlık hizmetlerine erişime dair kanaati olduğu gibi yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanmasına dair kanaatleri de etkiliyor.

Tablo 4. Yaşlı ve engellilerin özel sağlık ihtiyaçları karşılanıyor mu? (Etnisite, %)

	Genel	Türk	Kürt	Arap	Diğer
Hayır, hiç karşılanmıyor	14,1	9,5	11,6	47,5	27,3
Çoğu ihtiyaçları karşılanmıyor	25,7	25,6	28,7	19,0	27,3
Karşılanmayan çok az ihtiyaç var	17,9	20,6	14,4	8,9	18,2
Bütün ihtiyaçları karşılanıyor	14,1	14,3	17,7	5,1	9,1
Bilmiyorum/Fikrim yok	28,2	29,9	27,6	19,6	18,2

Görüşmecilerin %14,1 yaşlıların hiçbir ihtiyaçlarının karşılanmadığını düşünürken, bu oran AKP seçmenlerinde %8,4, HDP seçmenlerinde %31,8, CHP seçmenlerinde ise %23,4. Benzer bir biçimde Türklerin % 9,5'i, yaşlıların hiçbir ihtiyacının karşılanmadığını düşünürken, Arapların % 47,5'i bu kanaatte. Bu veriler parti tercihlerinin sağlık hizmetlerine bakışta bir optik kaymaya yol açtığını gösteriyor.

Nitel görüşmeler enkaz kaldırma ve yıkım çalışmalarının sağlık alanındaki önemli bir sorun olarak görüldüğüne işaret ediyor. Yıkımların gerekli güvenlik önlemleri alınmadan yapılması şehirlerin toz bulutu altında kalmasına sebep oluyor. İshal gibi viral enfeksiyonların arttığı yine toz kaynaklı akciğer hastalıklarının çoğaldığı belirtiliyor.

“Yıkım firmaları molozlardan demir ayrıştırmayı büyük ölçüde yerinde yapıyor. Yine yıkımlarda, enkaz kaldırmada hiç sulama yapılmıyor. Belediyenin, bakanlığının açıklamalarına rağmen firmaların hiçbiri bunu ciddiye almıyor. Ciddiye almamalarıyla ilgili bir denetim de yapılmıyor. Şehrin göbeğinde çok ciddi maddada çok farklı hastalıklara sebebiyet çıkaracak şekilde tozlu ortamlar sorunu hala devam ediyor. Hasarlı binalardan eşya çıkarmak, kapı pencere sökmekte kazalar yaşanıyor. Her binaya polis dikilemez ama ağır hasarlı binalara girilmemesi için tedbirler alınabilir. Bunlar halen yok. Yine yıkımlar çok yavaş ilerliyor ve yıkılmak üzere olan binalar da hayati tehlike oluşturuyor. Bunların etrafında da yeterli tedbirler alınmıyor. Ana arter ve aralarda, bir sürü yerde maalesef yıkılacak hatta statığı bozulmuş, dengesi bozulmuş, eğilmiş tehlike saçan birçok binaya halen müdahale edilemedi. Bu da çok ciddi bir problem.” (Adıyaman, STK Çalışanı, 32, Kadın)

Hijyen eksikliğinden özellikle kadınlarda mantar gibi hastalıkların arttığı belirtiliyor.

“Hijyen problemleri en çok kadınları etkiliyor. Mantar gibi hastalıklar çoğaldı. Sıcaklarla birlikte özellikle bu tarz hastalıklar arttı. Bağırsak enfeksiyonları, salgınları çok arttı. Kovid zaten ciğerlerde hasar bırakmıştı şimdi enkazların

tozuyla zatürre, nefes darlığı şikayetleri başladı. Randevu almak zor. O yüzden acillere gidiyoruz. Birçok branşta doktor eksikliği var. Çoğu doktor gitmiş bölgeden". (Malatya, STK Temsilcisi, 47, Kadın)

Depremde hasar alan hastanelerin hizmet veremiyor olması, hizmet veren hastanelerde ise uzman hekimlerin ve ekipmanların zaten yetersiz olması sebebiyle sağlık alanında sıkıntılar yaşanıyor. Yaşam ve çalışma koşullarından kaynaklı olumsuzluklar, doktorlar ve sağlık personellerinin bölgeden ayrılmak istemesine yol açıyor. Hastane kapasitelerinin yetersizliği ve doktor sayısının az olması randevu almayı ve tedavi süreçlerini zorlaştırıyor. Düzenli kontrol gerektiren, rutin ilaç kullanımı zorunlu olan hastaların tedavilerine devam etmelerinde sorunlar yaşanıyor. Ekonomik kriz nedeniyle eczanelerin ilaç tedarikinde sorun yaşadığı da dile getirilen sorunlar arasında yer alıyor.

“ Bugün yine doktorla bir işim oldu benim. Şu anda bu şehirde doktorlar gitmeye çalışıyor. Başka şehirlere gitmeye çalışıyorlar çünkü fiziki koşullar, şartlar onların çalışmasına elverişli değil. Bir arkadaşım hastanede yatıyordu hasta yakınına diyorlar ki ‘işte ameliyata gireceğiz şu şu ilacı tedarik et de gel diyor’ hasta çıkıyor. Dışarıda ilaç aramaya başlıyor, eczaneler ilaçlar artık kolay kolay satmak istemiyorlar. Her gün fiyat geçişlerinden dolayı yok çekiyorlar. Çok önemli ilaçlara yok çekiyorlar.” (Maraş, İş insanı, Erkek, 45)

“ Konteynerde sağlık ocağı var herhangi bir ilaç ya da küçük şeyler için sağlık ocağına gidiyoruz ama onun dışında hastaneler kapalı. Şu an iki tane hastane çalışıyor Maraş’ta. Ve aşırı yoğunluk oluyor. Mesela ben kendi rahatsızlıklarım için randevu alamıyorum hala. Sabahtan gidiyoruz ama sıra gelmiyor, sıra yani fiş alabilmek için bile sıra gelmiyor bize. Yani fiş bile alamadan tekrardan geri dönmek zorunda kalıyoruz. Hala kendi halihazırda rahatsızlıklarımıza baktıramadık. Tedavisini yaptıramadık yani ama çok büyük problemlerimiz olmadığı için erteliyoruz ama erteledikçe de büyük bir probleme dönüşebilir. Şu an hastane çok büyük bir problem. Sıra yok, randevu yok yani hiçbir şekilde.” (Maraş, İş insanı, Erkek, 45)

“ Sahra hastanesi var. Oraya gittim bana dedi ki senin kanın mikrop almış. Yani sürekli bunu cilt doktoruna göstermem lazım, tedavilerini almam lazım, ilacım bitti. Şu Kocaeli Hastanesi oraya gittim. Cilt doktoru yokmuş. Nasıl bir hastane? Yani şimdi burada bir kişiyi ben sana söyleyeyim. Burada şimdi ben burada bayılsam bana iki saat bana ancak bu müdahale edebilirler.” (Hatay, Ev hanımı, Kadın, 52)

III. GİDENLER, KALANLAR, DÖNENLER

Görüşülenlerin %29,3'ü depremden sonra başka bir şehre giderken, büyük çoğunluk depremin olduğu şehirde kalmış: %70,7. Hane geliri ve depremden sonra şehir değiştirme arasında hem pozitif hem de negatif bir ilişki var. Depremden sonra hem alt hem de üst gelir grubundakiler arasında başka şehre gidenler orta gelir grubundakilere kıyasla daha çok.

Tablo 5. Depremden sonra şehir değiştirdiniz mi, başka bir şehirde kaldınız mı? (Deprem sonrası gelir, %)

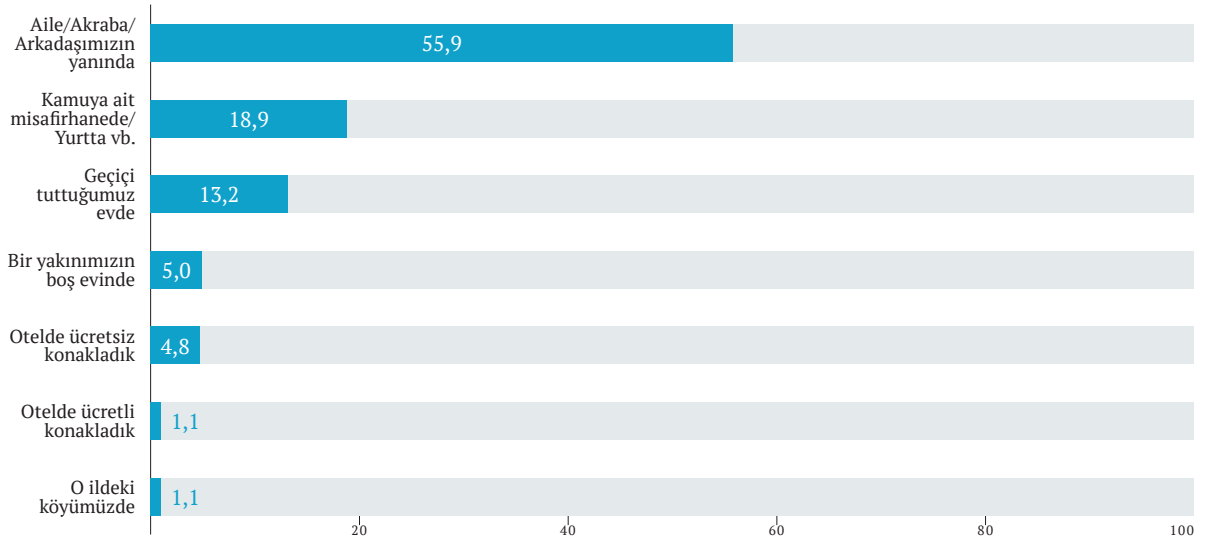
	Genel	0-5.000	5.001-10.000	10.001-20.000	20 bin ve üzeri
Evet	29,3	45,5	27,6	26,5	40,2
Hayır	70,7	54,5	72,4	73,5	59,8

Görüşülenlerin %29,3'ü depremden sonra şehir değiştirmişken, aylık hane geliri 5.000 TL'den az olanlarda şehir değiştirenlerin oranı %45,5. 20.000 TL ve üzerinde aylık hane gelirine sahip olanlarda da oran ortalamadan yüksek: %40,2. Buna mukabil geliri 5-10.000 TL ve 10.000-20.000 TL arasında olanlarda şehir değiştirenler sırasıyla %27,6 ve %26,5.

Bu dağılım az gelir sahibi olanların muhtemelen ihtiyaçtan, üst gelir grubunda olanlarınsa imkanları olduğundan başka şehirlere gidebildiğine işaret ediyor olabilir.

Şehir değiştirenlerin yarısından fazlası (%55,9) ailenin, akrabaların ya da arkadaşlarının evinde, % 5'i bir yakınlarının boş evinde, %1,1'i de köylerindeki evlerinde kalmış. Veriler, şehir değiştirenlerin büyük kısmının aile, akraba ve arkadaş gibi yakın çevreden kişilerin evinde, %18,9'unun merkezi ya da yerel idarenin sağladığı yerlerde, %4,8'inin de ücretsiz olarak otellerde, %13,2'sinin de geçici olarak tuttukları evlerde kaldığını gösteriyor. Bu dağılım Türkiye'de geleneksel ilişkiler kuvvetine, buna mukabil deprem gibi anlarda kamu gücünün zayıf kaldığına işaret ediyor.

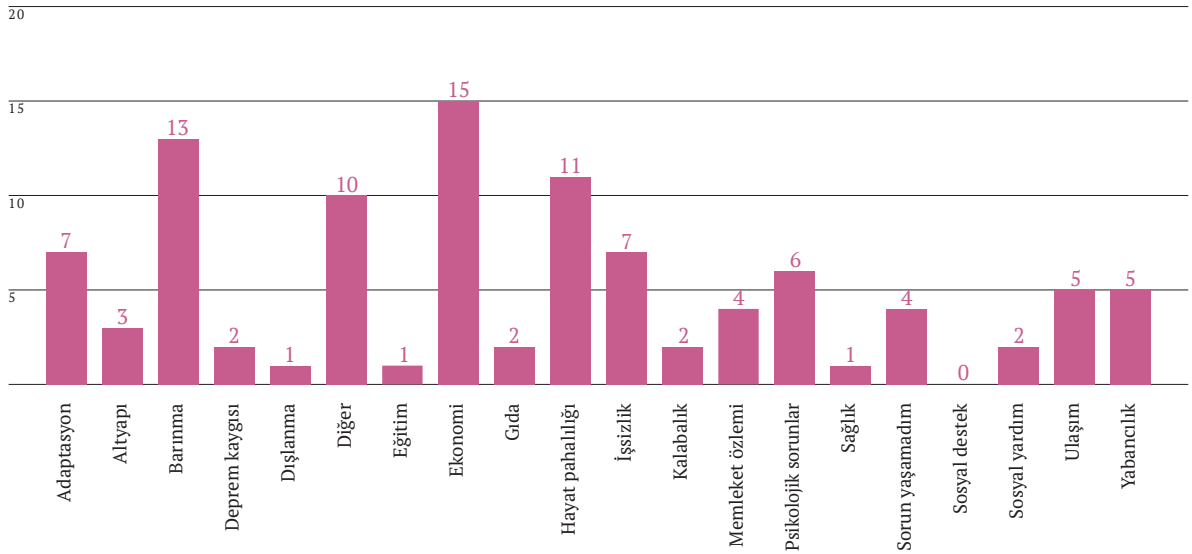
Şekil 12. Gittiğiniz yerde nerede kaldınız? (%)

Yakın çevrenin sağladığı yerlerde kalanların oranı kültürel kimlik gruplarına ve gelir durumuna göre çok büyük farklılıklar göstermiyor. Yakın çevrenin sağladığı yerlerde kalanların oranı bütün gruplarda yüksek. Yalnızca geçici olarak bir ev tutanlarda durum biraz farklı. Geçici olarak bir ev tutanların oranı Kürtlerde diğer gruplara kıyasla yarı yarıya daha az.

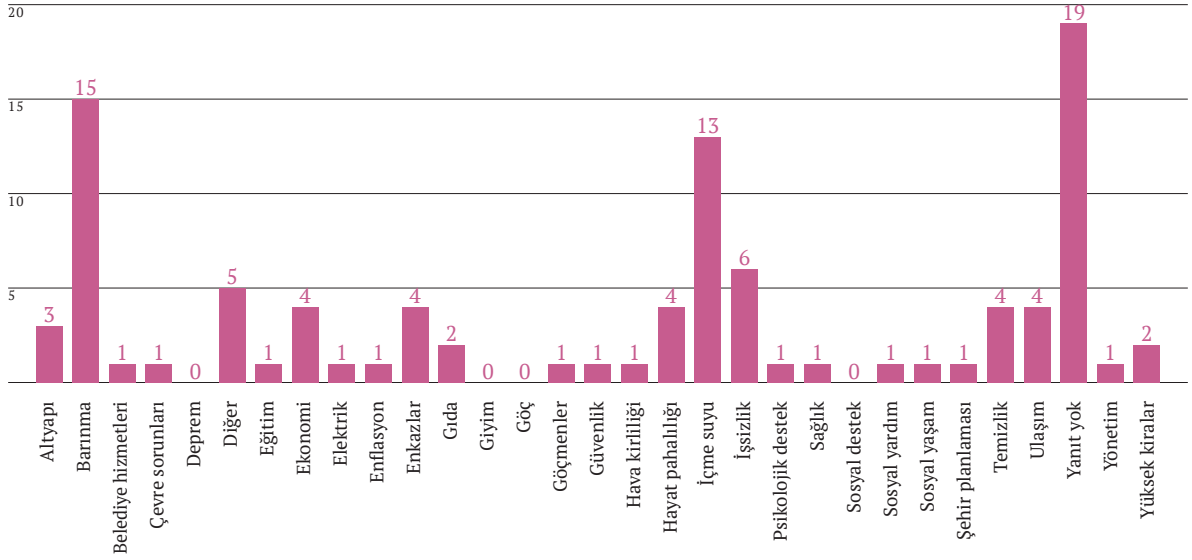
Gidilen yerde yaşanan en önemli sorunların başında %33'le ekonomik olanlar (hayat pahalılığı, ekonomi, işsizlik), ardından %13'le barınma, yabancı bir yerde yaşamının yarattığı sorunlar (%7 adaptasyon ve %5 yabancılık %1 dışlanma), deprem kaygısı (% 2), psikolojik sorunlar (%6) gibi psikolojik sorunlar geliyor.

Şekil 13. Siz ya da yakınlarınızın göç ettikleri yerde yaşadıkları en önemli sorunlar nelerdi? (%)

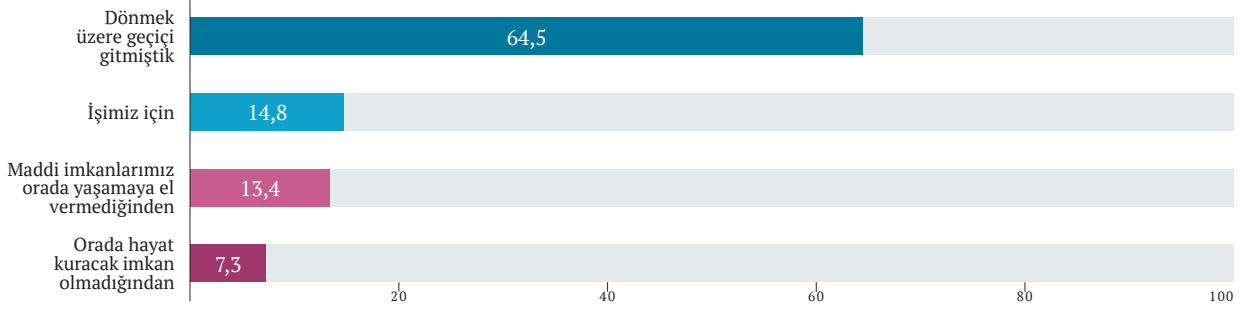
Yaşanılan şehirdeki sorunların başında barınma geliyor: %15. Bunu ekonomi, işsizlik ve hayat pahalılığı, enflasyon takip ediyor: %16. Belediye hizmetleriyle ilgili depremle birlikte artmış olması muhtemel sorunlar da önemli bir yer tutuyor. İçme suyu: %13; ulaşım: %4; alt yapı %3; enkazlar: %4.

Şekil 14. Sizce şu an bu şehrin en önemli sorunları/ihtiyaçları neler? (%)

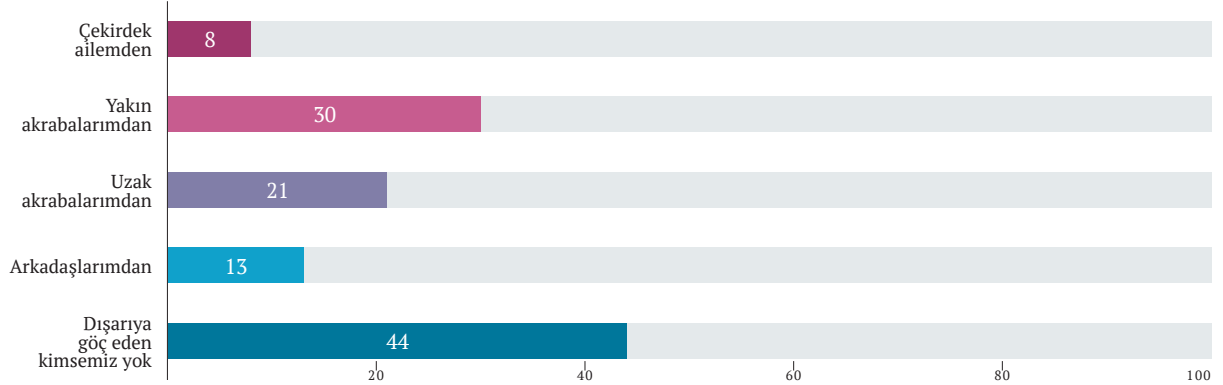
Başka şehirlere gidip de deprem öncesinde yaşananlara dönmüş olanların önemli bir kısmının (%64,5) baştan dönmek üzere gittiği anlaşıyor. Diğerleri de iş ve diğer imkansızlıklardan dolayı gidilen yerde kalamamış.

Şekil 15. Neden buraya geri döndünüz? (%)

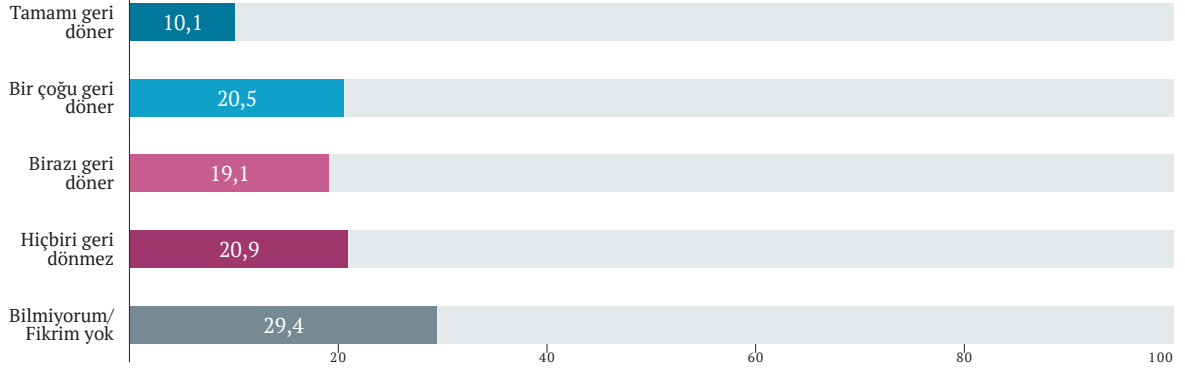
Depremden önce yaşadığı şehre dönenlerin yarıya yakını (%49,9) kendi evine dönmüş. Başka bir eve kiracı çıkanlar %7,5; konteynerde kalanlar %21,1; çadırda kalanlar: %7,4.

Şekil 16. Ailenizden veya yakın akrabalarınızdan dışarıya göç eden var mı? (%)

Çekirdek ailesinden göç edenlerin oranı %8, yakın akrabaları göç edenler %30, uzak akrabalarından göç edenler %21, arkadaşları göç edenler ise %13'ü oluşturmaktadır.

Şekil 17. Gidenlerin geri döneceklerini düşünüyor musunuz? (%)

Yakın akraba ve aile ve arkadaş çevresinde başka şehirlere göç edenler ve etmeyenler birbirine yakın. **Göç edenlerin büyük çoğunluğunu yakın ve uzak akrabalar oluşturmaktadır (%51).** Gidenlerin büyük kısmı (%61,2) İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirlere diğerleri de (%37,5) komşu illere göç ediyor.

Gidenlerin tamamının döneceğini düşünenler katılımcıların %10'unu, birçoğu geri döner diyenler %20,5'ini, bir kısmı döner diyenler %19'unu, hiçbiri dönmez diyenler ise %20,9'unu oluşturmaktadır.

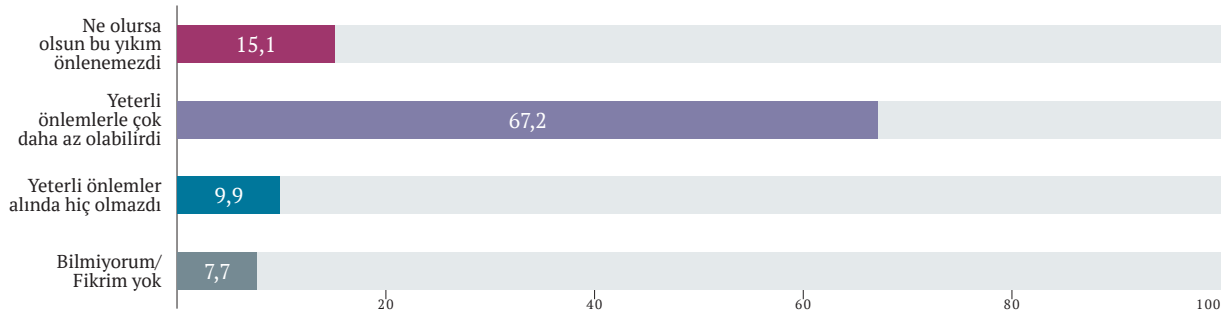
Gidenlerin geri döneceğine olan inanç dönmemelerine dair kanaatten daha ağır basmaktadır. Çoğunun döneceğini düşünenlerin oranı %30 olarak görülmüştür. Buna rağmen gidenlerin hiç geri dönmeyeceklerini düşünenler katılımcıların %21'ni oluşturmaktadır.

Gidenlerin yarıya yakının 1-5 sene arasında döneceği düşünülüyor.

IV. KİM SORUMLU?

Görüşmecilerin çok büyük bir kısmı ilgili kurumların gerekli önlemleri almamasının depremde yaşanan yıkımı büyüttüğü kanaatinde. Yıkım önlenemezdi kanaatinde olanlar görüşmecilerin sadece % 15'ini oluşturuyor. Buna mukabil görüşmecilerin yüzde yetmişe yakını (% 67,2) yeterli önlemler alınmış olsaydı yıkımın daha az olabileceğini düşünüyor.

Şekil 18. Sizce deprem bu kadar yıkıcı olmayabilir miydi? (%)

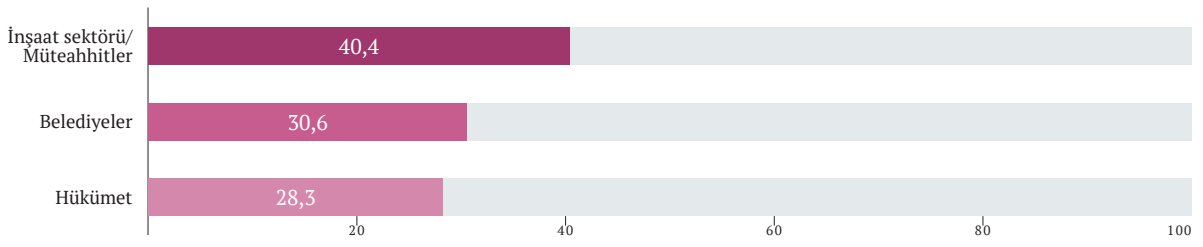
Eğitim seviyesi, gelir durumu, yaşanan evde gerçekleşen hasarın derecesi, etni-site ve siyasi parti tercihlerinin yeterli önlem alınsaydı depremin daha az yıkıcı olup olmayacağına ilişkin kanaatleri etkilediği anlaşıyor. Lise üstü eğitime sahip olanlar, öğrenciler, ayda 20.000 TL üstü hane gelirine sahip olanlar, evleri ağır hasarlı olanlar, Araplar, CHP, HDP ve İYİ Parti seçmenleri arasında yeterli önlem alınsaydı yıkım çok daha az olabilirdi diyenlerin oranı ortalamadan daha yüksek. Görüşmecilerin % 67,2'si yeterli önlem alınsaydı yıkım çok daha az olabilirdi kanaatindeyken, bu oran lise üstü eğitime sahip olanlarda %77,3; öğrencilerde %81,5; ayda 20.000 TL ve üstü hane gelirine sahip olanlarda %77,8; evleri ağır hasarlı olanlarda %73,5; Araplarda %79,7; CHP seçmeninde %77,5; HDP seçmeninde %81,8; İYİ Parti seçmeninde %81,6.

Buna mukabil Ak Partili seçmenler arasında yeterli önlem alınsaydı yıkım az olurdu diyenler ortalamanın altında: % 56,7. Keza, yıkım önlenemezdi diyenlerin ortalaması % 15,1 iken, AK Parti seçmenleri arasında bu oran %25,3.

Depremin yıkıcı olmasında kimin rolü daha büyük sorusuna verilen yanıtlar görüşülenlerin sırasıyla önce müteahhitlerin, ardından belediyelerin, son olarak da hükümetin rolünün daha büyük olduğu kanaatinde olduklarını gösteriyor.

Görüşmeciler depremin yıkıcı olmasında sorumluluğun % 40,4'ünü inşaat sektörü ve müteahhitlere, %30,6'sını belediyelere, %28,3'ünü de hükümete paylaşıyor.

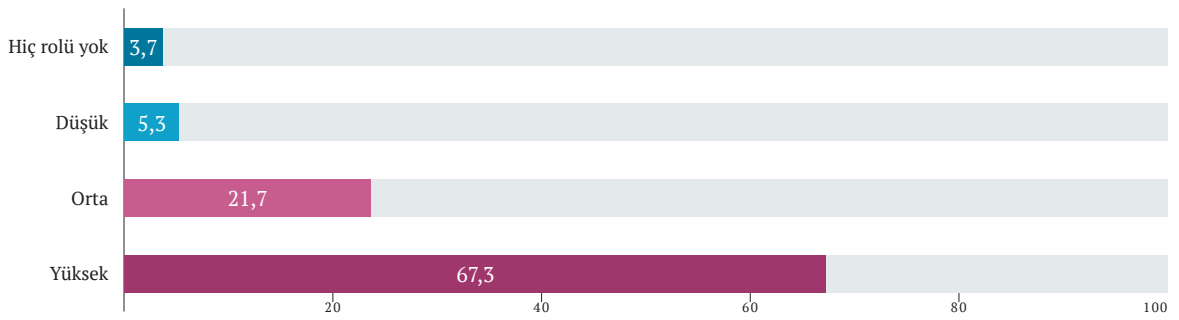
Şekil 19. 100 üzerinden sorumluluğu hangisine yüzde kaç sorumluluk yüklediniz? (%)

İNŞAAT SEKTÖRÜ-MÜTEAHHİTLER

Görüşmecilerin büyük kısmı depremin yıkıcı olmasında inşaat sektörünün ve müteahhitlerin rolünün yüksek olduğu kanaatinde. Depremin yıkıcı olmasında inşaat sektörünün ve müteahhitlerin sorumluluğu hiç yok diyenler %3,7, sorumlulukları az diyenler %5,3, orta düzeyde sorumlu diyenler %23,7 iken, inşaat sektörünün ve müteahhitlerin sorumluluğunu yüksek bulanlar %67,3'e ulaşıyor.

Şekil 20. Depremin bu kadar yıkıcı olmasında inşaat sektörünün/müteahhitlerin rolü neydi? (%)

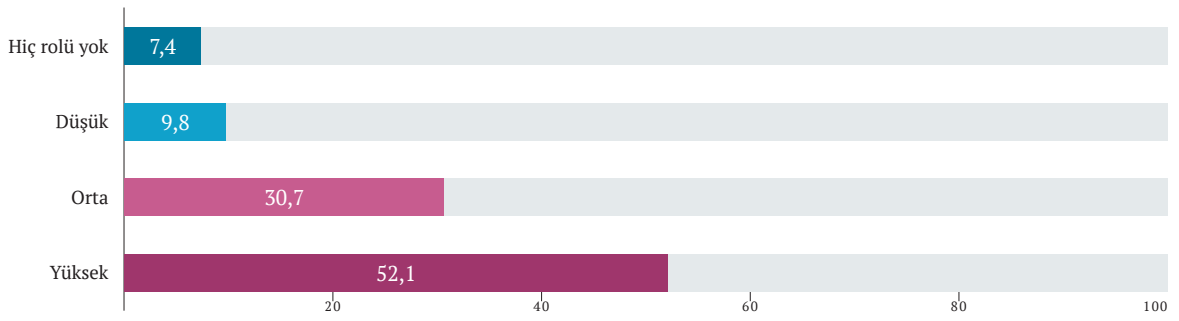
Depremin yıkıcı olmasında inşaat sektörünün ve müteahhitlerin rolünün hiç olmadığını düşünenlerin oranının aylık hane geliri 5.000 TL'nin altında olanlarda, depremde evleri yıkılanlarda ve AK Parti seçmenlerinde daha yüksek. Görüşülenlerin % 3,7'si depremin yıkıcı olmasında inşaat sektörünün ve müteahhitlerin rolünün hiç olmadığı kanaatindeyken, bu oran aylık hane geliri 5.000 TL'nin altında olanlarda %12,7, depremde evleri yıkılanlarda %7,4, AK Parti seçmenlerinde %6,1. Bu ayrışmanın ardında ilk iki grup depremin sonuçlarını daha yıkıcı biçimde yaşamış olması, AK Parti seçmenlerininse hükümetin üzerindeki sorumluluğu hafifletmek istemesi etkili olmuş olabilir.

BELEDİYE

Görüşülenlerin çok azı (% 7,4) depremin yıkıcı olmasında belediyenin hiç rolü olmadığını düşünürken, belediyenin rolünün büyük olduğunu düşünenlerin oranı %52,1.

Şekil 21. Depremin bu kadar yıkıcı olmasında belediyenin rolü neydi? (%)

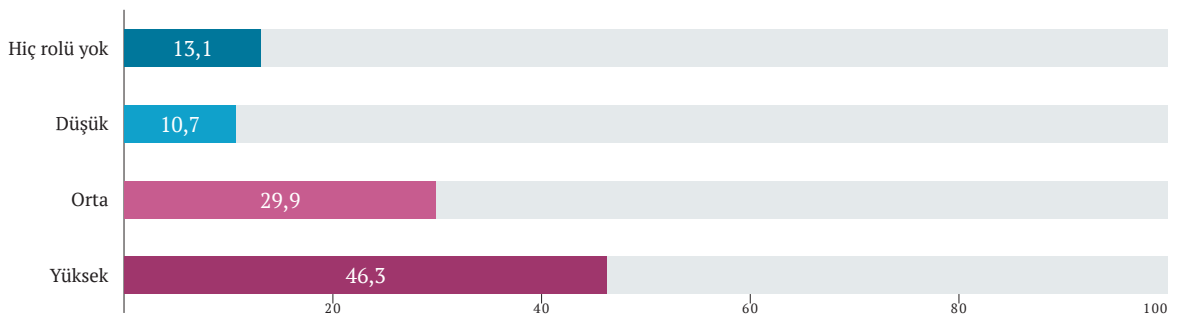

Depremin yıkıcı olmasında belediyenin rolüne dair kanaat de eğitim seviyesi, gelir durumu, kültürel kimlik ve siyasi parti tercihleri değişkenlerine bağlı olarak farklılaşıyor. Tüm görüşmecilerin % 52,1'i depremin yıkıcı olmasında belediyenin rolünün yüksek olduğu kanaatindeyken, Alevilerin %75,1'i, Arapların %67,7'si, CHP'lilerin %70'i HDP'lilerin %72,7'si, lise üstü eğitime sahip olanların %72,3'ü ve 20.000 TL ve üstü hane gelirine sahip olanların %63,5'ü bu kanaatte. Buna mukabil AK Partililerin sadece %37,3'ü depremin yıkıcı olmasında belediyenin rolünü yüksek buluyor. Bu durum depremin gerçekleştiği şehirlerin Hatay hariç hepsinde belediye başkanının AK Partili olmasıyla ilgili olabilir.

HÜKÜMET

Görüşülenlerin %13,1'i depremin yıkıcı olmasında hükümetin hiç rolü olmadığını düşünürken, yıkımda hükümetin rolünün büyük olduğunu düşünenlerin oranı %46,3.

Şekil 22. Depremin bu kadar yıkıcı olmasında hükümetin rolü neydi? (%)

Belediyelerde olduğu gibi, depremin yıkıcı olmasında hükümetin rolüne dair kanaatler de eğitim seviyesi, gelir durumu, kültürel kimlik ve siyasi parti tercihleri değişkenlerine bağlı olarak değişiyor. Görüşmecilerin % 46,3'ü depremin yıkıcı olmasında hükümetin rolünün yüksek olduğunu düşünürken, Alevilerin %71,6'sı, Arapların %65,2'si, CHP'lilerin %68,6'sı, HDP'lilerin %75'i, lise üstü eğitime sahip olanların %67,8'i ve 20.000 TL ve üstü hane gelirine sahip olanların %66,7'si depremin yıkıcı olmasında hükümetin rolünün yüksek olduğu kanaatinde. Buna mukabil AK Partililerinse %37,3'ü depremin yıkıcı olmasında hükümetin rolünü yüksek buluyor.

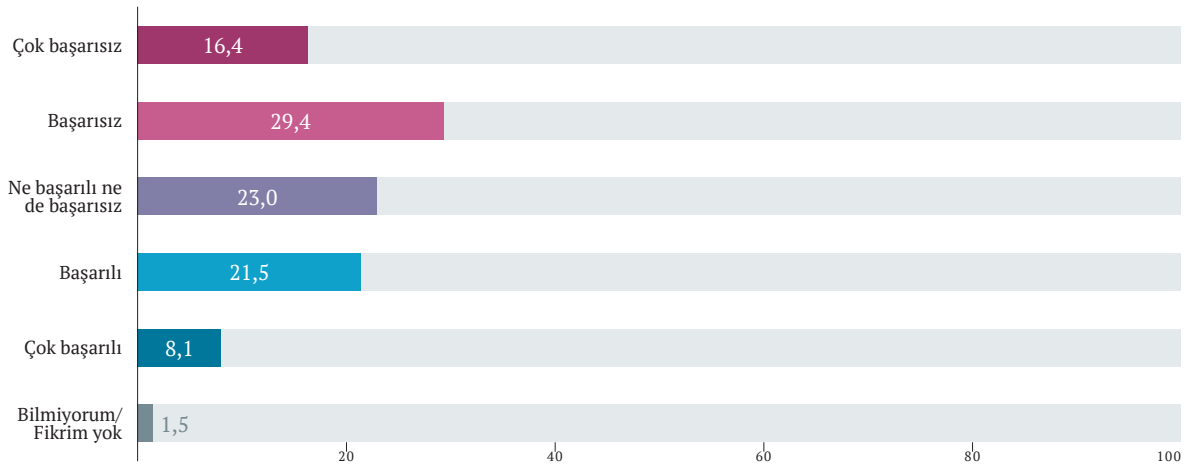
V. AFET YÖNETİMİ VE KURUMLAR

Hükümetin, Muhalefet Partilerinin ve Kızılay'ın afet yönetimi performansı başarılı bulunmamış. Görüşülenlerin sadece %33,6'sı hükümetin, %16,2'si muhalefet partilerinin, %32'si Kızılay'ın afet performansını başarılı ya da çok başarılı buluyor. Muhalefet partilerinin performansını başarılı bulanlar hükümetin ve Kızılay'ın performansını başarılı bulanlardan daha az.

HÜKÜMET

Görüşmecilerin hükümetin afet yönetimi performansı karnesi şu şekilde. Çok başarısız bulanlar: %16,4; başarısız diyenler: %29,4; ne başarılı ne başarısız diyenler: %23; başarılı bulanlar: %21,5; çok başarılı bulanlarsa %8,1.

Şekil 23. Hükümetin/devletin deprem süresince afet yönetimi performansını nasıl buldunuz? (%)

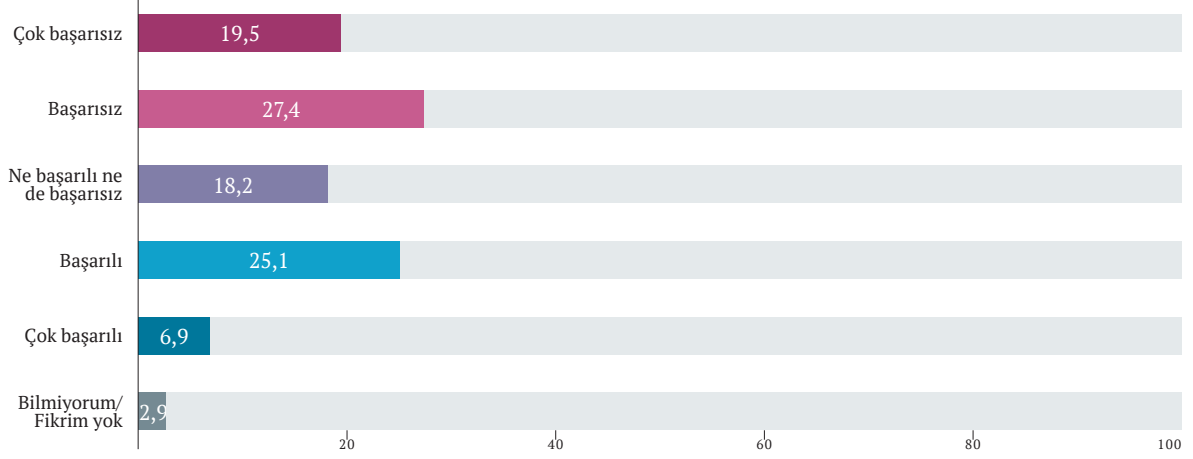

Eğitim, gelir seviyesi, hasar durumu, kültürel kimlik, mezhep ve siyasi tercih değişkenlerinin hükümetin performansına ilişkin kanaati etkilediği anlaşıyor. Lise üstü eğitime sahip olanlar, aylık hane geliri 20.000 TL'nin üzerinde olanlar, evleri ağır hasarlı olanlar, Araplar, Aleviler ve CHP ve HDP seçmenleri arasında çok başarısız diyenlerin oranı daha yüksek. Görüşmecilerin %16,4'ü hükümetin afet yönetimi performansını çok başarısız bulurken, bu oran lise üstü eğitime sahip olanlarda %28,5, aylık hane geliri 20.000 TL'den fazla olanlarda %23,8, evleri ağır hasarlı olanlarda %73,5, Araplarda %26,6, Alevilerde %34,9, CHP seçmenlerinde %26,3 ve HDP seçmenlerinde de %54,5.

KIZILAY

Görüşmecilerin Kızılay hakkındaki kanaatleri daha köşeli. Kızılay'ı hem çok başarısız bulanlar hem de başarılı bulanlar hükümeti başarısız ve başarılı bulanlardan daha fazla. Kızılay'ı çok başarısız bulanlar: %19,5; başarısız bulanlar: %27,4; ne başarılı ne başarısız bulanlar: %18,2; başarılı bulanlar: %25,1; çok başarılı bulanlarsa %6,9.

Şekil 24. Deprem sürecinde KIZILAY'ın performansını nasıl buldunuz? (%)

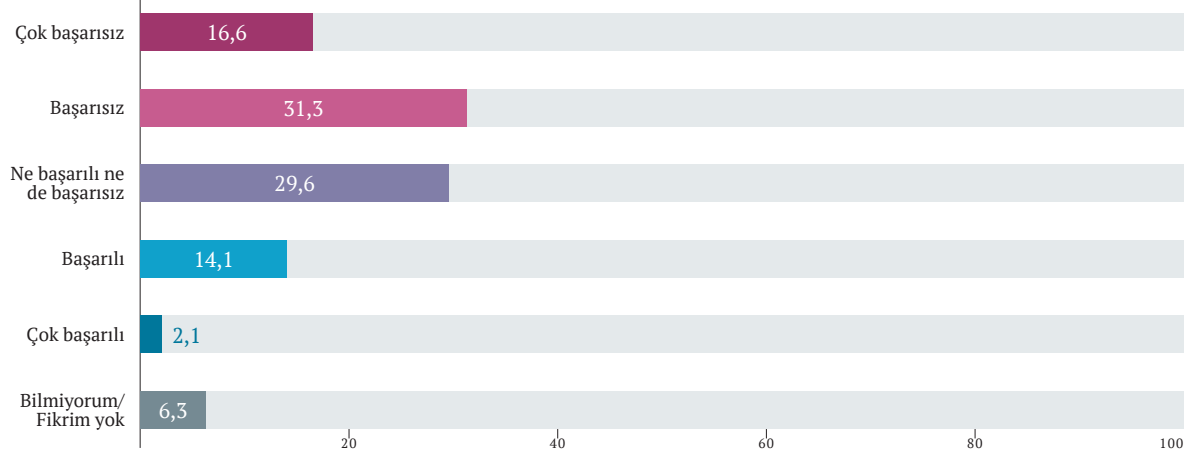

Kültürel kimlik, gelir seviyesi ve siyasi tercih değişkenleri Kızılay'ın performansına ilişkin kanaatleri etkilemiş görünüyor. Görüşülenlerin %19,5'i Kızılay'ın performansını çok başarısız bulurken, Türklerin %13,9'u AK Partililerinse % 6,6'sı Kızılay'ın performansını çok başarısız buluyor. Buna mukabil, Arapların %52,5'i, Alevilerin %51,1'i, HDP seçmenlerinin %56,8'i, CHP'li seçmenlerin %37,7'si ve aylık hane geliri 5.000 TL'den yüksek olanların %25,9'una göre Kızılay'ın performansı çok başarısız.

MUHALEFET PARTİLERİ

Muhalefet partilerinin afet yönetimi karnesi de şu şekilde. Çok başarısız bulanlar: %16,6; başarısız bulanlar: %31,3; ne başarılı ne başarısız diyenler: %29,6; başarılı bulanlar: %14,1 ve çok başarılı bulanlar: %2,1.

Şekil 25. Muhalefet partilerinin deprem süresince afet yönetimi performansını nasıl buldunuz? (%)

Hükümet ve Kızılay’ın afet yönetimine dair kanaatlerin şekillenmesinde kültürel kimlik, gelir seviyesi ve siyasi tercih değişenleri etkili olurken muhalefet partilerinin performansında benzer bir durum gözlenmiyor. Farklı gruplar arasında muhalefet partilerini başarılı ve başarısız bulanların oranı birbirine yakın.

VI. GÜVEN

Deprem sonrasında çeşitli kurumlara ve gruplara güvenin değişip değişmediğini anlamak üzere yöneltilen sorulara verilen cevaplar üç önemli noktaya işaret ediyor. 1. Vatandaşların deprem ve afet yönetimiyle doğrudan ilgili olmayan grup ya da çevrelere duyduğu güven çok değişmemiş. 2. Cumhurbaşkanı, Hükümet, Valilik, TSK, Polis ve Belediye gibi depremle ve afet yönetimiyle doğrudan ilgili kurumlara duyulan güven belirgin bir biçimde azalmış. 3. Deprem ve Afet Yönetimiyle doğrudan ilgili kurumlara duyulan güven azalması simetrik ya da homojen değil; eğitim, gelir, kültürel kimlik, siyasi eğilim gibi değişkenlere göre büyük farklılıklar gösteriyor.

SANATÇILAR, YABANCILAR, BİLİM İNSANLARI...

Sanatçılar, gazeteciler, komşu ülkeler, Avrupa ülkeleri, Arap ülkeleri söz konusu olduğunda bunlara duyulan güvende büyük bir azalma ya da artma yok. Bu dört grubun her birinde duyduğum güven değişmedi diyenler % 50 civarında. Sanatçılara duyduğum güven değişmedi diyenler % 50,3; gazetecilere duyduğum güven değişmedi diyenler % 50,3; Avrupa ülkelerine duyduğum güven değişmedi diyenler % 47,3, komşu ülkelere duyduğum güven değişmedi diyenler % 49,5, Arap ülkelerine duyduğum güven değişmedi diyenler %49,7. Bu beş gruba güveni azalanların ve çok azalanların oranları da yakın. Sanatçılara güveni çok azalanlar %4,1, azalanlar %12,3; gazetecilere güveni çok azalanlar %4,1, azalanlar %12,3; Avrupa ülkelerine güveni çok azalanlar %4,7, azalanlar %14,1; komşu ülkelere güveni çok azalanlar %3,1, azalanlar %10,7; Arap ülkelerine güveni çok azalanlar %6,8, azalanlar %14,3.

Deprem ve afet yönetimiyle doğrudan ilgili olmayan grup ya da çevrelerden duyulan güvenin kuvvetli bir biçimde arttığı iki grup var: Bilim insanları ve STK'lar. Görüşmecilerin %34'ünün deprembilimcilere duyduğu güven artarken, %8,8'inin güveni çok artmış. Keza, görüşmecilerin % 32,2'sinin STK'lara duyduğu güven artarken, %8,3'ünün duyduğu güven çok artmış.

SIYASİ KURUMLAR

Cumhurbaşkanı, Hükümet ve Belediye gibi depremle ve afet yönetimiyle doğrudan ilgili siyasi kurumlara duyulan güvenin belirgin bir biçimde azaldığı anlaşılıyor. Bu türden kurumlar söz konusu olduğunda güveni değişmeyenlerin oranı, belediyeler hariç, % 40 civarında. Cumhurbaşkanına, hükümete, belediyeye ve muhalefet partilerine duyduğu güven değişmeyenler sırasıyla %40,5, %38,3, %30,3, %39,3.

Tablo 6. Güven (%)

	Cumhurbaşkanı	Hükümet	Belediye	Muhalefet Partileri
Çok Azaldı	13,3	12,5	21,9	13,7
Azaldı	25,0	27,7	30,2	27,9
Değişmedi	40,5	38,3	30,3	39,3
Arttı	13,1	11,9	9,7	10,7
Çok Arttı	4,9	5,5	2,9	2,5
Bilmiyorum	3,2	4,1	5,1	5,8

CUMHURBAŞKANI

Görüşmecilerin yarısından biraz azının cumhurbaşkanına güveni azalmış görünüyor. Depremden sonra cumhurbaşkanına güvenim çok azaldı diyenler %13,3, azaldı diyenler %25. Görüşülenlerin %13,1'inin cumhurbaşkanına duyduğu güven artarken, %4,9'unun duyduğu güven çok artmış.

Görüşmecilerin toplam % 13,3'ü Cumhurbaşkanına duyduğum güven çok azaldı derken, farklı gruplar içinde güvenim çok azaldı diyenlerin oranına bakıldığında enteresan bir sonuç çıkıyor. Çıkan genel sonuç şu: Eğitim seviyesi yüksek olanlarda, gelir seviyesi yüksek ve az olanlarda, Alevilerde ve CHP ve HDP seçmenlerinde Cumhurbaşkanına güveni çok azalanlar daha fazla. Lise üstü eğitimlilerin %22,3'ünün, aylık hane geliri 20.000 TL ve üstü olanların %18'inin, aylık hane geliri 5.000 TL'den az olanların %18,2'sinin, Alevilerin %24'ünün, CHP seçmenlerinin %24,9'unun, HDP seçmenlerinin %36,9'unun cumhurbaşkanına güveni çok azalmış.

HÜKÜMET

Hükümete duyulan güveni azalanlar da görüşmecilerin yarısına yakın. Depremden sonra hükümete güvenim çok azaldı diyenler %12,5, azaldı diyenler %27. Görüşülenlerin %11,9'unun güveni artarken, %5,5'inin güveni çok artmış.

Hükümete duyulan güvenle çeşitli değişimler arasındaki ilişkiye bakıldığında yukarıdakine benzer bir tablo var. Eğitim seviyesi yüksek olanlarda, gelir seviyesi yüksek ve az olanlarla, Alevilerde ve CHP ve HDP seçmenlerinde hükümete güveni çok azalanlar daha fazla. Hükümete güvenim çok azaldı diyenler ortalamada %12,5 iken, bu oran lise üstü eğitimlilerde %21,1, aylık hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %19,6, aylık hane geliri 5.000 TL'den az olanlarda %16,4, Alevilerde %21,4, CHP seçmenlerinde %22,7'unun, HDP seçmenlerinde %27,3.

BELEDİYE

Depremden sonra duyulan güvenin en çok azaldığı kurumların başında belediyeler geliyor. Vatandaşların yarısına yakının belediyelere duyduğu güven azalmış. Belediyesine duyduğu güven çok azalanlar % 21,9, az azalanlar %30,2. Belediyesine duyduğu güven artanlar %9,7, çok artanlar %2,9.

Belediyeye güveni çok azalanların dağılımı da simetrik değil. Belediyeye güvenim çok azaldı diyenler ortalamada %21,9 iken, bu oran lise üstü eğitimlilerde %31,8, aylık hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %27,5, Alevilerde %27,9, CHP seçmenlerinde %29,5, HDP seçmenlerinde %38,6.

MUHALEFET PARTİLERİ

Muhalefet partilerine güveni azalanlar da görüşmecilerin yarısına yakın. Muhalefete güveni çok azalanlar %13,7, azalanlar da %27,9. Muhalefete duyduğu güven artanlar %10,7, çok artarlarsa sadece %2,5. Görüşmecilerin %39,3'ünün muhalefet partilerine duyduğu güven ne azalmış ne de artmış.

Eğitim ve gelir seviyesi yüksek olan ve CHP ve HDP'ye oy veren görüşmeciler arasında cumhurbaşkanına, hükümete, valilik ve belediyeye güveni çok azalanlar ortalamanın üzerinde olmakla beraber, HDP'ye oy verenler hariç bu gruplar arasında muhalefet partilerine güveni çok azalanlar ortalamaya çok yakın. Görüşmecilerin % 13,7'sinin muhalefet partilerine güveni çok azalmışken bu oran bu dört grupta da yakın: Lise üstü eğitimlilerde %16,5, aylık hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %14,8, Alevilerde %13,5, CHP seçmenlerinde %12,5, HDP seçmenlerinde %25.

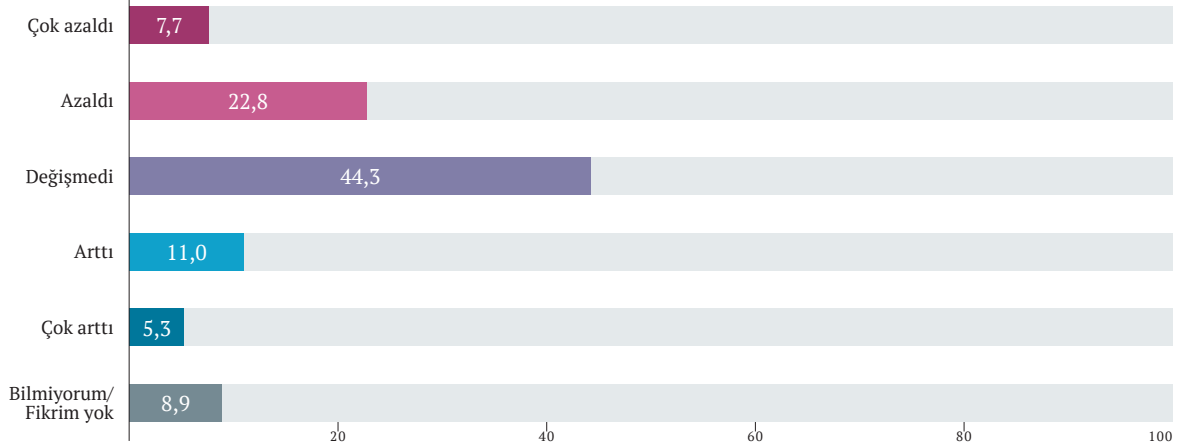
İDARİ KURUMLAR

Kurumlara duyulan güvende simetrik olmayan bir değişim söz konusu. Valilik, Adalet, Diyanet, TSK, Polis ve Medya'ya duyduğum güven değişmedi diyenlerin oranı birbirine yakın. Bu altı kuruma duyduğum güven değişmedi diyenler sırasıyla %44,8, %44,3, % 47,7, %42,3, %45,3, %49,5. Buna mukabil, TSK ve Polis gibi güvenlik kurumlarına duyulan güven Valilik, Adalet ve Diyanet kurumlarına duyulan güvenden daha az azalmış. Bu durum ilk iki kurumun güvenlikle ilgili olmasıyla, buna mukabil diğer üç kurumun siyasi iktidarla iç içe geçmişliğinin daha fazla bulunmasıyla ilgili olabilir.

ADALET - MAHKEMELER

Görüşülenlerin % 22,8'inin adalet sistemine güveni azalmış, % 7,7'sinin güveniyse çok azalmış. Adalet sistemine güvenim arttı diyenler %11, çok arttı diyenlerse %5,3.

Şekil 26. Adaletle duyulan güven (%)

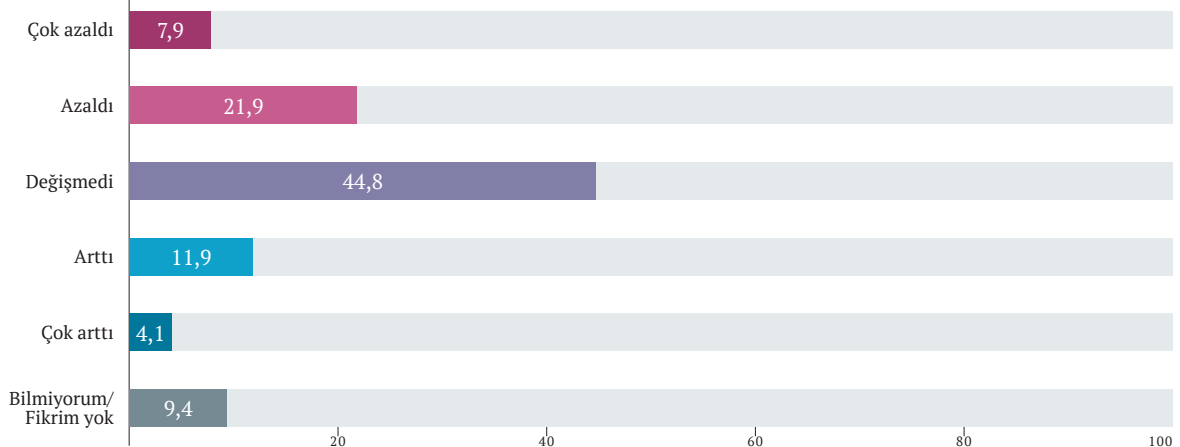

Adaletle duyulan güvenin azalması ya da artması tüm gruplar arasında simetrik değil. Tüm görüşmecilerin % 22,8'i adaletle güvenim azaldı derken, adaletle güvenim azaldı diyenler Türklerde %9,6, Araplarda %32,3, Alevilerde %33,6, aylık hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %28,6, CHP'lilerde %33,8, HDP'lilerde %36,4. Bu durum eğitim ve gelir seviyesi, kültürel kimlik ve siyasi eğilimin adaletle duyulan güvenin azalma seviyesini etkilediğini gösteriyor.

VALİLİK

Valiliğe duyulan güven azalması adalet sistemindekine benzer. Valiliğe güvenim azaldı diyenler %21,9, çok azaldı diyenler %7,9. Buna mukabil, görüşülenlerin % 11,9'unun valiliğe güveni artmış, % 4,1'ininse çok artmış.

Şekil 27. Valiliğe duyulan güven (%)

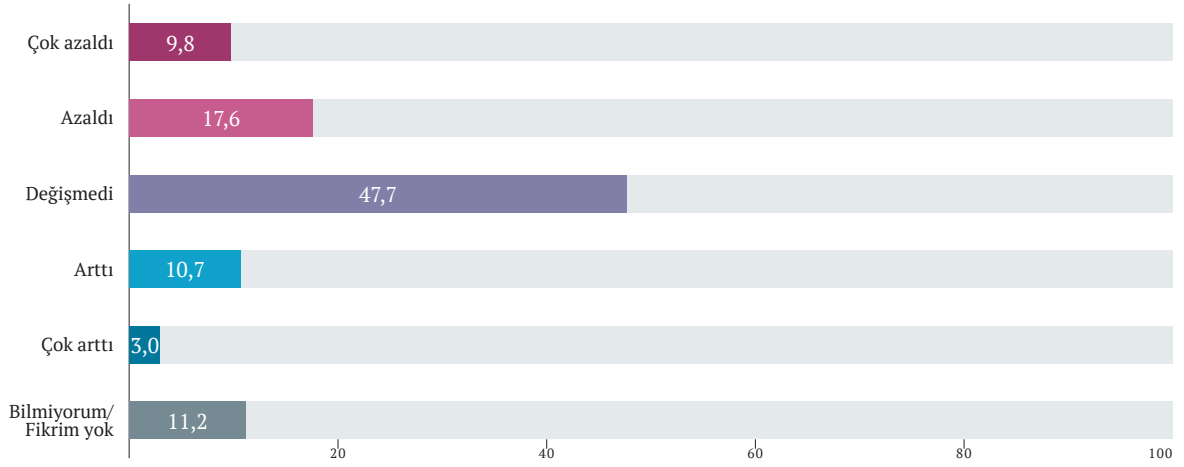
Valiliğe duyulan güvenin azalması ya da artması da tüm gruplar arasında simetrik değil. Tüm görüşmecilerin %21,9'u valiliğe güvenim azaldı derken, valiliğe güvenim azaldı diyenler Türklerde %17,4, Araplarda %52,5, Alevilerde %46,3, aylık hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %29,1, CHP'lilerde %35,5, HDP'lilerde

%22,7. Valiliğe güvenim çok azaldı diyenler ortalamada %7,9 iken bu oran HDP'li-lerde %25. Bu veriler eğitim ve gelir seviyesi, kültürel kimlik ve siyasi eğilimin valiliğe duyulan güvenin azalmasının seviyesini etkilediğini gösteriyor.

DİYANET

Görüşmecilerin % 9,8'inin Diyanete güveni çok azalırken, güveni azalanların oranı %17,6. Diyanete güveni artanların ve çok artanların oranıysa sırasıyla %10,7 ve %3.

Şekil 28. Diyanete duyulan güven (%)

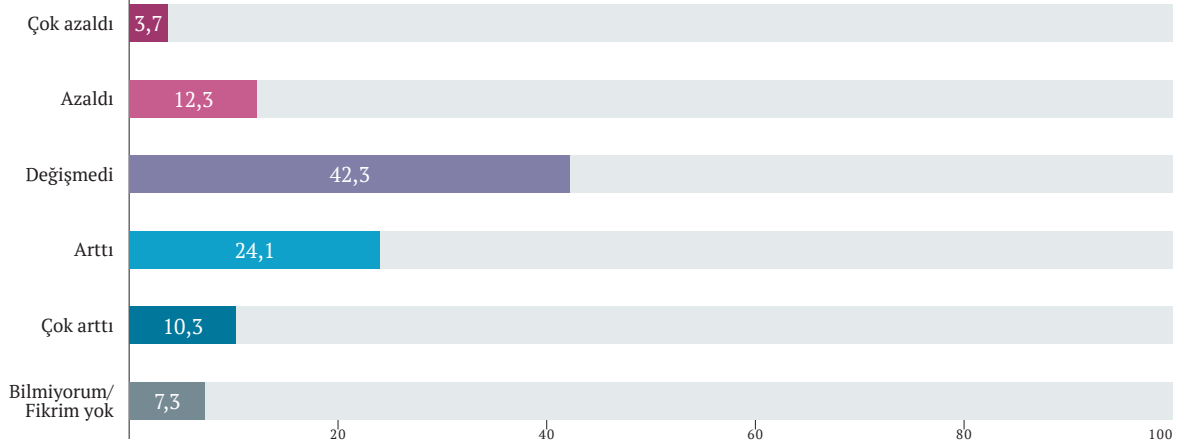

Diyanete duyulan güven azalması da homojen değil. Diyanete duyduğu güven azalanlar tüm görüşmecilerin %17,6'sı. Buna mukabil hane geliri 20.000 TL'nin üstünde olanların %22,8'i Arapların %26,6'sı, Alevilerin %28,4'ü, CHP'lilerin %24,6'sı, HDP'lilerin de %34,1 diyanete güveninin azaldığını belirtmiş. Diyanete duyulan güven azalmasıyla gelir, kültürel kimlik ve siyasi eğilim değişkenleri arasında bir ilişki olduğu anlaşıyor.

TSK

Adalet, Valilik ve Diyanet kurumlarına kıyasla TSK'ya güveni azalanlar daha az, güveni artanlar da daha çok. TSK'ya güveni çok azalanlar %3,7, azalanlar %12,3, artanlar %24,1, çok artanlar %10,3.

Şekil 29. Türk Silahlı Kuvvetlerine duyulan güven (%)

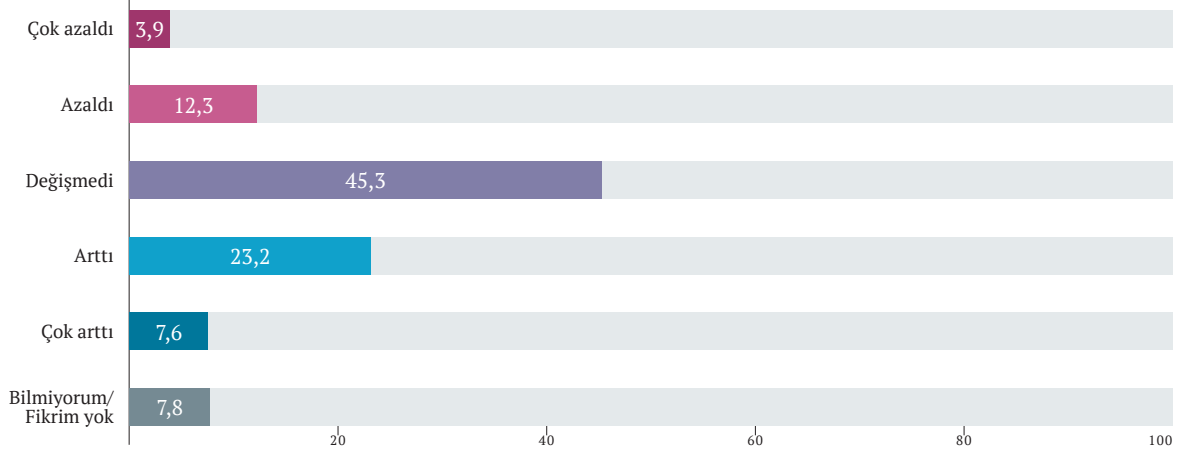

TSK'ya duyulan güven azalması da homojen olmamakla beraber burada dağılım Adalet, Valilik ve Diyanet söz konusu olduğunda olanla aynı örüntüde değil. Tüm görüşmeciler arasında TSK'ya güvenim azaldı diyenler %12,3. Buna mukabil bu oran Türklerde %9,6, hane geliri 20.000 TL'nin üstünde olanlarda %11,1, Araplar da %27,2, Alevilerde %26,2, CHP'lilerde %18,6, HDP'lilerde %31,8. Gelir seviyesi yüksek olanlar ve kısmen CHP'liler de Valilik, Diyanet ve Adalet kurumlarına duyulan güven söz konusu olduğunda ortalamadan saparken, TSK'ya güven söz konusu olduğunda bu türden bir sapma söz konusu değil. Ancak kültürel kimlik ve siyasi eğilim TSK'ya duyulan güvenin azalıp azalmadığını etkiliyor.

POLİS

Polise duyulan güvendedeki değişimle TSK'ya duyulan güvendedeki değişim örüntüsü çok benzer. Polise güveni çok azalanlar %3,9, azalanlar %12,3, artanlar %23,2, çok artanlar %7,6.

Şekil 30. Emniyete/Polise duyulan güven (%)

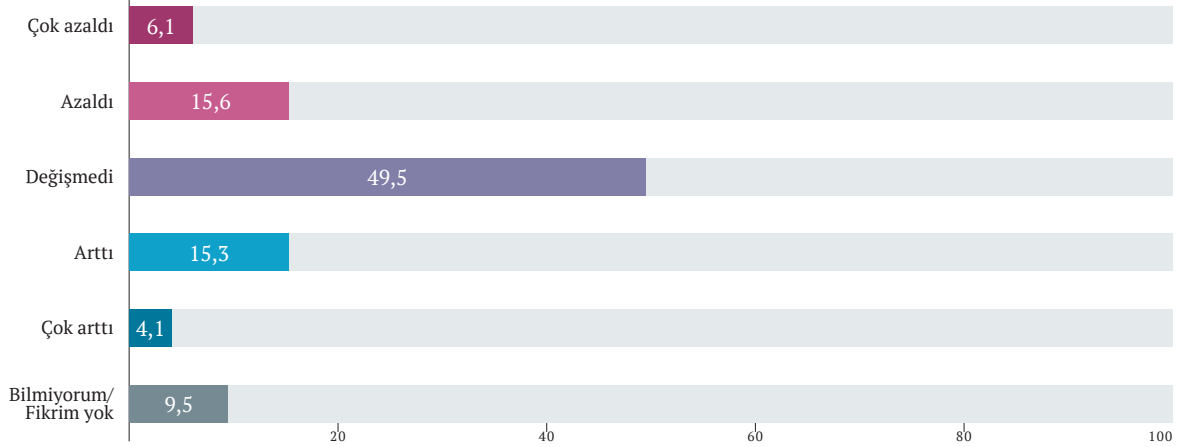
Polise duyulan güvenin azalmasındaki dağılım TSK'dan çok valilik ve diyanetteki dağılıma benziyor. Tüm görüşmecilerin %12,3'ü polise güvenim azaldı derken bu oran Türklerde %8,9, hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %16,9, Araplarda %27,2, Alevilerde %25,3, CHP'lilerde %19,1, HDP'lilerde de %29,5. Gelir seviyesi, kültürel kimlik ve siyasi eğilim polise duyulan güven azalmasını da farklılaştırmış görünüyor.

Kurumlara duyulan güvenin azalmasıyla ilgili veriler önemli bir sonucu işaret ediyor. CHP'liler ve gelir seviyesi yüksek olanlar daha çok devletle özdeşleştirilen TSK'ya güven kaybı konusunda ortalamaya yakın dururken, Valilik, Polis, Adalet ve Diyanet gibi iktidarla özdeşleştirilen kurumlara güven kaybında ortalamanın üzerine çıkıyorlar. CHP'liler ve gelir seviyesi yüksek olanlar iktidarla özdeşleştirilen kurumlara duyulan güven kaybında Aleviler, Araplar ve Kürtlere, devletle özdeşleştirilenler kurumlara güven kaybı konusunda ise AK Parti ve İYİ Partililere yakınlaşıyor.

MEDYA

Medyaya duyulan güvende dramatik bir azalma ya da artma görülüyor. Görüşmecilerin yarısına yakını medyaya duyduğum güven değişmedi derken medyaya duyduğu güven çok azalanlar %6,1, azalanlar %15,6, artanlar %11,9, çok artanlar %4,1.

Şekil 31. Medyaya duyulan güven (%)

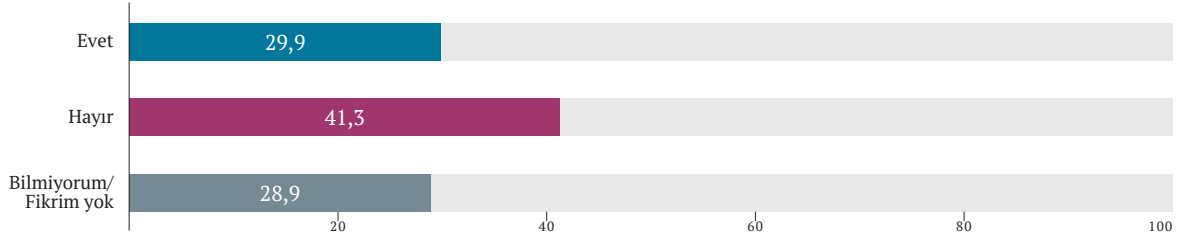

Medyaya duyulan güvenle ilgili olarak iki nokta önemli. İlk olarak, medyaya duyduğum güven değişmedi diyenlerin oranı devlet kurumlarına duyduğum güven değişmedi diyenlerden fazla. İkinci olarak, medyaya güven azalmasının dağılımında devlet kurumlarına duyulan güven kaybında görülen kadar asimetric bir dağılım yok. Medyaya güvenim azaldı diyenler tüm görüşmecilerin % 15,6'sı. Bu oran Türklerde %14,4, hane geliri 20.000 TL ve üstü olanlarda %14,3, Araplarda %19, Alevilerde %18,8, CHP'lilerde %15,9, HDP'lilerde de %25. Kurumlara güven söz konusu olduğunda CHP'liler, Araplar ve gelir seviyesi yüksek olanlarla benzeşen HDP'lilerin muhalefet partilerine ve medyaya güven söz konusu olduğunda bu iki gruptan da ayrışması HDP seçmenlerindeki güven azalmasının daha yaygın ve daha köklü olduğuna işaret ediyor.

GELECEK

Kurumlara duyulan güven azaldığı gibi geleceğe güven de azalmış görünüyor. Görüşmecilerin üçte birinden daha azı (%29,9) devletin afetlerde bundan sonra daha etkili olacağını düşünüyor. Devletin afetlerde bundan sonra daha etkili olmayacağını düşünenlerse % 41,3.

Şekil 32. Bundan sonraki afetlerde devletin daha etkili şekilde müdahale edeceğini düşünüyor musunuz? (%)

Geleceğe duyulan güvenle gelir seviyesi, kültürel kimlik ve siyasi parti tercihleri arasında bir ilişki olduğu anlaşıyor. Kurumlara duyulan güven azaldığı gibi geleceğe güven de azalmış. Tüm görüşmecilerin %41,3'ü devletin afetlerde bundan sonra daha etkili olmayacağını düşünürken, bu oran Türklerde %38,7'ye geriliyor. Buna mukabil 20.000 TL ve üstü aylık hane gelirine sahip olanların % 53,4'ü, Arap görüşmecilerin %64,6'sı, HDP seçmenlerinin %65,9'u, CHP' seçmenlerininse %62,8'i devletin afetlerde bundan sonra daha etkili olmayacağını düşünüyor.

Geleceğe güven çerçevesinde değerlendirilebilecek diğer bir bilgi ise depremde oluşan yıkımdan sorumlu olanlarının cezalandırılıp cezalandırılmayacağına dair kanaatle ilgili. Görüşülenlerin yarısından fazlası yıkımın sorumlularından hiç kimsenin ya da çok azının cezalandırılacağını düşünüyor. Hiç kimse cezalandırılmaz diyenler %37,1, sorumluların çok azı cezalandırılır diyenler %23,7. Sorumluların hepsi cezalandırılır diyenler %9,6.

DEĞİŞİM

Deprem ve yaşanan yıkım seçmenlerin oy davranışında büyük bir değişikliğe yol açmış görünmüyor. Görüşmecilerin %81'i depremden sonra siyasi parti tercihini değiştirmemiş görünüyor. Parti tercihim değişti diyenler sadece %19. Depremde oluşan yıkıma ve deprem sonrası yürütülen afet çalışmalarından duyulan memnuniyetsizliğe, gelecekle ilgili kaygının yüksek olmasına rağmen siyasi parti tercihlerinde büyük bir değişiklik olmaması birkaç sebeple ilgili olabilir.

İlk olarak, Türkiye hep bahsedildiği üzere siyasi olarak kutuplaşmış bir ülke ve bu tür ülkelerde seçmen tercihleri daha zor değişiyor. İkinci olarak, Türkiye'de kültürel kimliğin seçmen tercihlerinin oluşumunda etkili olduğu kabul ediliyor. Bu durumda siyasi tercihlerin şekillenmesinde kültürel kimlik gibi yapısal değiş-

kenler deprem ve afet sonrası idarenin performansı gibi konjonktürel değişkenlerden daha tayin edici olabiliyor. Üçüncü olarak, seçmenler bir tür ‘adil bakışla’ depremin yol açtığı afetin sorumluluğunu bütünüyle iktidara yüklemekten kaçınmış olabilir. Son olarak, muhalefetin cazibe noksanlığı da seçmen tercihlerinde hareketliliği engellemiş olabilir.

info@rawest.com.tr
+90 (412) 229 0 729